

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Benjamin Kolyško,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

Laisvas teismų sprendimų judėjimas ES civiliniame procese

Vadovas: prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius

Recenzentė: doc. dr. Vīgita Vėbraitė

Vilnius

2017

TURINYS

ĮVADAS	2
1. LAISVO TEISMŲ SPRENDIMŲ JUDĖJIMO ES CIVILINIAME PROCESĖ TEORINIAI ASPEKTAI.....	5
1.1. Laisvo teismų sprendimų judėjimo ES civiliniame procese samprata.....	5
1.2. Pagrindinės kliūtys, trukdančios laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese	12
1.2.1 Egzekvatūra.....	13
1.2.2. Nepripažinimo pagrindai.....	16
1.2.3. ES valstybių narių teisinių sistemų įvairovė bei kai kurių ES teisės aktų geografinė taikymo sritis	18
2. LAISVO TEISMŲ SPRENDIMŲ JUDĖJIMO ĮTVIRTINIMAS ES REGLAMENTUOSE	20
2.1. Laisvas teismų sprendimų judėjimas Briuselis I a. reglamente	20
2.2. Laisvas teismų sprendimų judėjimas Briuselis II a. reglamente.....	29
2.3. Laisvas teismų sprendimų judėjimas Išlaikymo prievolių ir Paveldėjimo reglamentuose.....	32
2.4. Teisės normų ir principų įtvirtintų reglamentuose Nr. 1215/2012, 4/2009, 2201/2003, 650/2012 ir skirtų laisvo teismų sprendimų judėjimo reguliavimui, tarpusavio santykis.....	34
2.5. Reglamentų Nr. 805/2004 ir Briuselis I a. tarpusavio santykis	38
3. KAI KURIE LAISVO TEISMŲ SPRENDIMŲ JUDĖJIMO ES CIVILINIAME PROCESĖ PROBLEMINIAI ASPEKTAI.....	41
3.1. Laisvas teismų sprendimų už akių, priimtų civilinėse ir komercinėse bylose, judėjimas ES civiliniame procese.....	41
3.2. Geografinis fragmentavimas, kaip viena iš laisvo teismų sprendimų judėjimo problemų.....	46
IŠVADOS	51
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS.....	53
SANTRAUKA	61
SUMMARY	62

IVADAS

Temos aktualumas. 2004 m. Lietuvai įstojus į Europos Sąjungą, sparčiai padidėjo asmenų mobilumas, nes atsirado galimybė pasinaudoti sienų neturinčios vidaus rinkos, kurioje prekės, paslaugos, kapitalas ir asmenis juda laisvai, teikiamais privalumais. Tačiau, visada yra ir antroji monetos pusė, kuri nagrinėjamu atveju yra siejama su neigiamų pasekmių atsiradimu teisingumo vykdymo srityje. Visų pirma, išaugo teisminių ginčų, turinčių ES tarptautinį elementą, pasireiškiantį per subjektą, objektą arba juridinį faktą, skaičius. Todėl, neretai norint, kad nacionalinių teismų sprendimais būtų realiai išspręstas tarp šalių kilęs ginčas, jie turėtų būti pripažįstami ir vykdomi kitose valstybėse narėse. Tokiu būdu, tiek bylose su užsienio elementu, tiek ir be jo, nesąžininga teismo proceso šalis, nenorėdama patirti jos nenaudai vienoje ES valstybėje narėje priimto teismo sprendimo neigiamų padarinių, paprasčiausiai išvykdavo į kitą valstybę narę, o savo turimą turtą arba greitai realizuodavo, arba perkeldavo į kitą valstybę, žinodama, kad nacionalinės vykdymo subjekto jurisdikcija apsiriboja tam tikros valstybės narės teritorija. Tokiais atvejais, vykdymo procesas užsienio valstybėse dažniausiai nebuvo pradedamas, nes suinteresuota šalis susidurdavo su svetimos valstybės kalbos nežinojimu ir tai sąlygojančiu materialinės bei proceso teisės neišmanymu, taip pat negalėjimu fiziškai būti toje valstybėje visą teismo sprendimo vykdymo laikotarpį ir kontroliuoti šį procesą, bei neužtikrintumo dėl galutinio rezultato ir vykdymo išlaidų kompensavimo. Nors ši problema iki šiol nėra galutinai išspręsta, tačiau kompetentingos ES teisėkūros institucijos deda visas įmanomas pastangas, siekdamos palengvinti laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese ir tokiu būdu paskatinti asmenis inicijuoti vykdymo veiksmus kitose valstybėse narėse. Viena iš priemonių šiam tikslui pasiekti yra teisinio reglamentavimo, skirto teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo ES erdvėje sričiai, harmonizavimas ir aiškinimas. Tokiu būdu, tinkamas laisvo teismų sprendimų judėjimo teisinio reguliavimo ir teismų praktikos išmanymas leidžia maksimaliai priartėti prie realaus teisingumo vykdymo, o tai yra aktualu tiek privatiems asmenims, tiek verslo subjektams.

Darbo tikslas. Šiame magistro darbe yra keliamas tikslas išanalizuoti pagrindinius ES antrinės teisės aktus, reglamentuojančius laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese, siekiant įvertinti dabartinę teisinę padėtį šioje srityje, kartu aptariant atskirus teisinio reguliavimo probleminius aspektus bei teisės taikymo ypatumus.

Darbo uždaviniai ir objektas. Nagrinėjamu atveju, aukščiau užsibrėžtas tikslas yra pasiekiamas keliais būdais. *Pirma*, yra išsamiai analizuojama laisvo teismų sprendimų judėjimo ES civiliniame procese samprata, kas apima jo sąvokos pateikimą, tikslų

nustatymą, bei pagrindinių kliūčių, su kuriomis susiduria šis judėjimas, identifikavimą. *Antra*, yra apžvelgiama kaip laisvas teismų sprendimų judėjimas yra įgyvendinamas pagrindinėse ES antrinės teisės aktuose, kurie reglamentuoja civilinių ir komercinių bei šeimos teisinių santykių grupę. Ypatingas dėmesys yra skiriamas teismų sprendimų nepripažinimo pagrindams bei egzekvatūros procedūrai. Po to išanalizuoti teisės aktai yra sugretinami, siekiant palyginti juose įtvirtinto teisinio reglamentavimo panašumus ir skirtumus bei bandant atsakyti į klausimą, ar teisinis reguliavimas skirtas laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese yra darnus ir patogus. Taipogi, yra apžvelgiamas teisės aktų, reglamentuojančių teismų sprendimų priimtų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimą ir vykdymą, tarpusavio santykis, norint išsiaiškinti, ar daugiau nei vieno teisės instrumento buvimas nėra perteklinis. *Trečia*, yra nagrinėjami keli laisvo teismų sprendimų judėjimo probleminiai aspektai, t.y. už akių priimtų teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo problematiką bei dėl nevienodos teisės aktų geografinės taikymo srities atsiradęs teisinio reguliavimo teritorinis fragmentavimas. Kartu pažymėtina, kad šiame kontekste teismų sprendimai daugiausia apima sprendimus priimtus civilinėse ir komercinėse bylose. Primintina, kad civilinių ir komercinių santykių samprata yra suvokiama vadovaujantis Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (toliau – ESTT)¹ formuojama praktika, kuria remiantis santykiai yra priskiriami prie civilinių ir komercinių pagal tai, ar santykių atsiradimo pagrindas yra viešosios valdžios funkcijų valdymas (*acta iure imperii*), ar grynai privatinės teisės pobūdžio veiksmai, nepaisant to, kad juos atliko valstybės valdžios institucija². Tačiau, palyginimo tikslais bei siekiant išsamesnės analizės atlikimo, magistro darbe taip pat yra aptariami teismų sprendimai priimti šeimos bylose, kurios yra kildinamos iš ES teisės harmonizuotų teisinių santykių. Kartu pažymėtina, kad atsižvelgiant į teisinio reglamentavimo panašumo laipsnį bei ekonomiškumo ir koncentruotumo sumetimais, šiame rašto darbe nėra nagrinėjamas teismų sprendimų, priimtų bankroto bylose, laisvas judėjimas.

Tyrimo metodai. Šiame magistro darbe yra naudojami šie moksliniai tyrimo metodai: istorinis, teleologinis, lyginamasis, sisteminis, lingvistinis ir loginis. Istorinis metodas padeda suvokti teisinio reguliavimo genezę, t.y. kaip keitėsi teisės aktai, reglamentuojantys laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese. Teleologinis metodas padeda geriau suprasti teisės šaltinių normų prasmę atsižvelgiant į teisėkūros

¹ Pažymėtina, kad 2009 m. gruodžio 1 d. įsigaliojus Lisabonos sutarčiai, Europos Teisingumo Teismo (ETT) pavadinimas buvo pakeistas į Europos Sąjungos Teisingumo Teismo (ESTT). Todėl, kai šiame rašto darbe yra kalbama apie ESTT praktiką, yra turimi omeny ir ETT išaiškinimai.

² Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1994 m. sausio 19 d. sprendimas *Eurocontrol C-364/92*, *EU:C:1994:7*; Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2002 m. lapkričio 14 d. sprendimas *Luc Baten C-271/00*, *EU:C:2002:656*.

subjektų ketinimus. Lyginamojo metodo dėka yra tarpusavyje palyginamos atitinkamos analizuojamų teisės aktų nuostatos. Sisteminis metodas šiame rašto darbe padeda mokslininkų pozicijas, teisės normas ir principus bei teismų praktiką vertinti sistemiškai. Lingvistinis tyrimo metodas yra reikšmingas atskirų koncepcijų ir procesų suvokimui. Loginio metodo pagalba iš gautų duomenų tyrinėjimo metu yra padaromi apibendrinimai ir išvados.

Darbo originalumas. Svarbu paminėti, kad Lietuvoje šio magistro darbo tema, kiek tai susiję su jo tikslu ir uždaviniais, yra mažai nagrinėta. Be abejo, yra atlikta mokslinių tyrimų, tačiau jie apima pakankamai ribotą dalį visos nagrinėjamos temos ir apsiriboja tam tikro instituto (pvz. egzekvatūros) arba teisės aktų, reguliuojančių konkrečius teisinius santykius, analize. Kartu pažymėtina, kad sparčiai vystantys teisiniam reguliavimui, daugelis atliktų mokslinių tyrimų tampa nebeaktualūs. Taipogi, per pastaruosius penkerius metus Lietuvoje nebuvo apginta nė vieno magistro darbo aptariama tema. Kalbant apie užsienio teisės doktriną, yra pažymėtina, kad čia situacija iš esmės skiriasi nuo Lietuvos. Tačiau nepaisant didesnio rašto darbų skaičiaus, moksliniai tyrimai vis tiek išlieka pakankamai fragmentuoti ir pasenę. Tokiu būdu, šio magistro darbo originalumas, visų pirma, pasireiškia per analizuojamų teisės aktų naujumą, kadangi galimybę taikyti nemažą dalį tyrinėjamų ES reglamentų atsirado nepraėjus net 3 metų laikotarpiui. Šiame kontekste pažymėtina, kad tam tikrais atvejais yra analizuojamas pasenusių ir naujų teisės aktų tarpusavio santykis. Taipogi, šiame rašto darbe yra lyginamos laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese reglamentuojančios teisės nuostatos, kurios yra įtvirtintos skirtingas teisinių santykių grupes reguliuojančiuose teisės aktuose. Be to, pakankamai didelis dėmesys yra skiriamas laisvo teismų sprendimų judėjimo sampratai, kuri yra retai tiesiogiai apibūdinama teisės doktrinoje. Taip pat, yra aptariamas už akių priimtų teismo sprendimų judėjimas ES civiliniame procese. Pagaliau, kalbant apie tam tikrų teisės aktų geografinį fragmentavimą, yra paliečiamas Jungtinės Karalystės išstojimo iš ES procesas ir jo įtaka laisvam teismų sprendimų judėjimui.

Svarbiausi šaltiniai. Atsižvelgiant į šio magistro darbo tematiką, moksliniam tyrimui ypatingą reikšmę turi ES pirminės ir antrinės teisės aktai. Teorinei daliai yra svarbūs tiek Lietuvos, tiek užsienio autorių moksliniai darbai. Nagrinėjant teisės taikymo aspektus, neatsiejama mokslinio tyrimo dalis yra nacionalinių teismų ir ESTT praktika.

1. LAISVO TEISMŲ SPRENDIMŲ JUDĖJIMO ES CIVILINIAME PROCESU TEORINIAI ASPEKTAI

1.1. Laisvo teismų sprendimų judėjimo ES civiliniame procese samprata

Norint tinkamai atskleisti šio rašto darbo temą, yra be galo svarbu suvokti ką reiškia aptariamas keturių žodžių junginys, t.y. *laisvas teismų sprendimų judėjimas*. Panaudojus lingvistinį tyrimo metodą, žodžiai „laisvas“ ir „judėjimas“ iš karto nukreipia į fundamentalias Europos Sąjungos laisves, kuriomis yra grindžiama jos vidaus rinka. Šios keturios laisvės, t.y. laisvas asmenų, kapitalo, prekių ir paslaugų judėjimas, pirmą kartą buvo įtvirtintos 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartyje³, kuria buvo įsteigta Europos ekonominė bendrija. Kartu pažymėtina, kad žengus į trečiąjį tūkstantmetį, Europos Sąjungoje atsirado naujoji laisvė – laisvas žinių judėjimas. Pradedant nuo 2007 m. Europos Komisija buvo įsitikinusi, kad ši „penktoji laisvė“ taps neatsiejama nuo Europos mokslinių tyrimų erdvės, kuri bus pagrindinė dvidešimt pirmojo amžiaus Europos vieningos rinkos dalimi⁴. Taigi, nors gali susidaryti įspūdis, jog laisvas teismų sprendimų judėjimas galėtų būti laikomas dar viena Europos Sąjungos laisve, tačiau toks jo priskyrimas prie ES vidaus rinkos fundamentalių laisvių būtų klaidingas. Pirma, tokios koncepcijos kaip laisvas asmenų, kapitalo, prekių ir paslaugų judėjimas yra tiesiogiai minimos Romos sutarties tekste, tuo tarpo frazės „laisvas teismų sprendimų judėjimas“ ten nėra. Be to, rašant šį magistrinį darbą, nebuvo rasta nė vieno mokslininko, kuris priskirtų laisvą teismų sprendimų judėjimą prie ES vidaus rinkos fundamentalių laisvių. Dėl šios priežasties, kyla tam tikra problematika dėl laisvo teismų sprendimo judėjimo vietos Europos Sąjungos teisėje nustatymo. Yra sutiktina su mokslininkais, apibūdinančiais jį kaip tam tikrą priemonę tikslui pasiekti. Kitaip tariant, vienas iš Europos Sąjungos tikslų yra valstybių narių bendros rinkos kūrimas. Kaip buvo minėta, tokia rinka gali būti sukurta užtikrinant aukščiau aptartas laisves: laisvą prekių, paslaugų, asmenų, žinių ir kapitalo judėjimą. Minėtų laisvių egzistavimui yra būtina užtikrinti teisinį aiškumą bei teisinę apsaugą

³ 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartis, įsteigianti Europos ekonominę bendriją [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą:

<http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf> .

⁴ CHOU, M-S., *Administrators and free movement of researchers*, 2016, p. 1 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 29 d.]. Prieiga per internetą:

<https://www.academia.edu/24101699/_2016_Administrators_and_the_free_movement_of_researchers_in_Europe> .

Europos Sąjungos erdvėje. Šiam tikslui pasiekti turi būti sureguliuotas laisvas teismų sprendimų judėjimas ES valstybėse narėse.⁵

Laisvo teismų sprendimų judėjimo Europos Sąjungos civiliniame procese užuomazga būtų galima laikyti Europos Sąjungos pirminės teisės aktą, aukščiau minėtą 1957 m. Romos sutartį. Pagal šios sutarties 220 straipsnį buvo patvirtinta valstybių narių teisė vesti tarpusavio derybas, kad savo nacionaliniams subjektams užtikrintų <...> formalumą, reguliuojančių abipusį teismų ir arbitražų sprendimų pripažinimą ir vykdymą, supaprastinimą. Aukščiau minėtas straipsnis tapo teisiniu pagrindu, kuriuo remiantis buvo pasirašyta 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo⁶, kurioje įtvirtintų taisyklių taikymas po 1988 m. sudarytos Lugano konvencijos buvo išplėstas už Europos Sąjungos ribų.⁷

Kas liečia šeimos teisinius santykius, tai 1988 m. gegužės 28 d. valstybės narės pasirašė konvenciją dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka, pripažinimo bei vykdymo. Šia konvencija, kuri dar yra žinoma kaip „Konvencija Briuselis II“, buvo siekiama išplėsti Briuselio konvencijos dalykinę taikymo sritį, pridodant teisinius santykius susijusius su santuoka, kurie buvo išimti. Tačiau, Konvencija Briuselis II taip ir nebuvo ratifikuota valstybių narių.

Atkreiptinas ypatingas dėmesys, kad tiek Briuselio konvenciją, tiek Lugano konvenciją, yra kritikuojamos dėl netinkamos teisės akto formos parinkimo, lėmusio prisidėjimą prie tarptautinės privatinės teisės kultūros vakuumo atsiradimo ES lygiu.⁸ Iš tikrųjų, Europos Sąjungos teisėje, konvencijos yra laikomos tarptautinėmis sutartimis, todėl aukščiau aptartos konvencijos įsigaliojo tik toms valstybėms narėms, kurios jas ratifikavo, o kompetencija aiškinti jų nuostatas buvo suteikta Europos Sąjungos Teisingumo Teismui atskirais protokolais⁹. Tokia padėtis buvo susidariusi dėl to, kad iki Amsterdamo sutarties įsigaliojimo valstybių narių teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose buvo paliktas trečiajame ramstyje. Todėl, Europos Bendrija neturėjo vidaus kompetencijos veikti šiame ramstyje, nes jo įgyvendinimas yra paliktas pačioms valstybėms narėms¹⁰. Situacija

⁵ CALISKAN, Y., CALISKAN, Z. *The Free Movement of Judgments within the European Union*, 2010, p. 13 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 29 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://www.ankarabarasu.org.tr/site/ankarabarasu/tekmakale/2010-3/2010-3-caliskan-caliskan.pdf>>.

⁶ 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. OL, 1972 L 299, p. 32-42.

⁷ LIUBERTAITĖ, L., *Europos Sąjungos kompetencija tarptautinės privatinės teisės srityje: ribų beiškant*. Teisė, 2011, t. 79, p. 94.

⁸ *Ibid.*, p. 96.

⁹ *Ibid.*, p. 94.

¹⁰ BAKONIS, E., *Europos Sąjunga: vadovėlis*, 2014, p. 27-28 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą:

<https://ec.europa.eu/lithuania/sites/lithuania/files/es_vadovelis_2014_bakonis.pdf>.

kardinaliai pasikeitė po Amsterdamo sutarties įsigaliojimo, kai teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose buvo perkeltas į pirmąjį ramstį. Pažymėtina, kad pirmojo ramsčio įgyvendinimas yra paliktas viršnacionalinėms Europos Sąjungos institucijoms. Taigi, Europos Bendrijos steigimo sutarties IV antraštinės dalies 61 straipsnis buvo papildytas c punktu, kuris Tarybai suteikė teisę nustatyti priemones teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje¹¹. Kita vertus, Amsterdamo sutarties 65 straipsnio b punkte yra numatyta, kad tokios priemonės apima *inter alia* valstybėse narėse įstatymų ir jurisdikcijos kolizijai taikomų teisės normų suderinamumo skatinimą ir kad tokias priemones Taryba gali nustatyti tik tokiu mastu, kokio reikia vidaus rinkai tinkamai veikti¹².

Suteikus Tarybai teisės aktų leidybos įgaliojimus teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje, 2000 m. gruodžio 22 d. ji priėmė reglamentą (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹³ (toliau – Briuselis I), kuris yra laikomas pagrindiniu teisės aktu, reglamentuojančiu aukščiau paminėtus teisinius santykius Europos Sąjungos mastu. Svarbu paminėti, kad atsižvelgiant į šio reglamento teisinę formą, jis yra tiesiogiai taikomas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse (išskyrus Daniją) be jokios atskiros perkėlimo į valstybės narės nacionalinę teisę procedūros. Praėjus daugiau negu dešimtmečiui nuo Briuselis I įsigaliojimo momento (2002 m. kovo 1 d.), įstatymų leidėjas turėjo pakankamai laiko įvertinti šio instrumento stiprias ir silpnas vietas, norint padaryti atitinkamas pataisas. Tokiu būdu, 2012 m. gruodžio 12 d. buvo priimtas Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo¹⁴ (toliau – Briuselis I a.), kuris yra laikomas Briuselis I reglamento naująja redakcija.

Kalbant apie šeimos teisinius santykius, tai po teisės aktų leidybos suteikimo Tarybai, šioje srityje taip pat įvyko reikšmingų pokyčių, susijusių su laisvų sprendimų judėjimu. Panašiai kaip ir aukščiau aptartu atveju, 2000 m. gegužės 29 d. Taryba priėmė reglamentą Nr. 1347/2000 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų

¹¹ 1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutartis dėl Europos Sąjungos sutarties, Europos Bendrijų steigimo sutarties ir su jomis susijusių aktų pakeitimo. OL 1997 C 340.

¹² *Ibid.*

¹³ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OL, 2001 specialusis leidimas 19 skyrius 4 tomas p. 42 - 64.

¹⁴ 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OL, 2012 L 351, p. 1-32.

pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo bei vykdymo¹⁵, kuris irgi nebuvo taikomas Danijai bei netrukus panaikintas naujuoju reglamentu, t.y. 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentu Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo (toliau – Briuselis II a.).¹⁶ Taipogi, 2008 m. gruodžio 18 d. Taryba priėmė reglamentą Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje¹⁷ (toliau – Išlaikymo prievolių reglamentas). Šis reglamentas taikomas visose Europos Sąjungos valstybėse narėse, įskaitant Jungtinę Karalystę¹⁸. Be to, paveldėjimo teisiniams santykiams, turintiems tarptautinį elementą, yra labai reikšmingas 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo¹⁹ (toliau – Paveldėjimo reglamentas)

Svarbu paminėti, kad iš Briuselis I a. reglamento nuostatų, galima suformuluoti laisvo teismų sprendimų judėjimo sampratą. Šios sampratos „branduoliu“²⁰ būtų galima laikyti minėto reglamento 36 ir 39 straipsnius. Remiantis Briuselis I a. reglamento 36 straipsniu, valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas pripažįstamas kitose valstybėse narėse netaikant jokių specialių procedūrų. Pagal aptariamo teisės akto 39 straipsnį, vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas, kuris yra vykdytinas toje valstybėje narėje, yra vykdytinas kitoje valstybėje narėje ir tam nereikia jo skelbti vykdytinu. Tokiu būdu, aukščiau paminėti straipsniai perteikia laisvo teismų sprendimų judėjimo esmę, pasireiškiančią per du pagrindinius elementus, t.y. teismo sprendimo *pripažinimą* ir *vykdymą*. Kitaip tariant, vienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas yra pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje, netaikant jokių

¹⁵ 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos reglamentas (EB) 1347/2000 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis abiejų sutuoktinių vaikams, pripažinimo bei vykdymo. OL 2000 specialusis leidimas 19 skyrius 1 tomas p. 209 - 226.

¹⁶ 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo. OL 2003 specialusis leidimas 19 skyrius 6 tomas p. 243 - 271.

¹⁷ 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje. OL, 2009 L 7, p. 1-79.

¹⁸ 2009 m. birželio 8 d. Komisijos sprendimas 2009/451/EB, OL L 149, 2009, p. 73.

¹⁹ 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo. OL, 2012 L 201, p. 296 - 323.

²⁰ KUIPERS, J.-J., *The right of a fair trial and the free movement of civil judgments*, 2010, p. 29

[interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. lapkričio 5 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.intyb/cybelp0006&collection=intyb&id=35&startid=&endid=6>>.

specialių nacionalinės teisės procedūrų, kurios nėra taikomos pastarosios valstybės narės teismų sprendimams.

Iš esmės panašią laisvo teismų sprendimų judėjimo sampratą galima išvesti iš atitinkamų Briuselis II a. nuostatų. Briuselis II a. reglamento 21 straipsnyje yra atkartojama Briuselio I a. reglamento 36 straipsnyje įtvirtinta teisės norma dėl teismų sprendimų pripažinimo. Tačiau, kalbant apie antrąjį elementą, apimantį laisvą teismų sprendimų judėjimą, t.y. tokio teismo sprendimo vykdymą kitoje valstybėje narėje, gali būti išvelgtas tam tikras teisinio reglamentavimo netapatumas. Iš tikrųjų, pagal Briuselis II a. reglamento 28 straipsnio 1 dalį, valstybėje narėje priimtas ir joje vykdytinas bei įteiktas teismo sprendimas dėl tėvų pareigų vaikui yra vykdomas kitoje valstybėje narėje tada, kai suinteresuotos šalies prašymu jis buvo pripažintas joje vykdytinu. Be to, Išlaikymo prievolių reglamento 26 straipsnis nustato, jog pastaroji taisyklė taikoma priimtiems sprendimams valstybėse narėse, kurioms yra privalomas 2007 m. lapkričio 23 d. Hagos protokolas dėl išlaikymo prievolių taikytinos teisės (toliau – 2007 m. Hagos protokolas). Taipogi, ne išimtis yra ir Paveldėjimo reglamentavimas, kuriame minima taisyklė yra įtvirtinta šio ES teisės akto 43 straipsnyje. Tokiu būdu, šalis norinti valstybėje narėje įvykdyti kitoje valstybėje narėje priimta teismo sprendimą, turi inicijuoti atskirą procesą, kuriuo metu aptariamasis teismo sprendimas bus paskelbtas vykdytinu²¹. Taigi, remiantis aukščiau aptartu teisiniu reglamentavimu, tarptautinio vykdymo procese yra įtvirtinta papildoma procedūra, teisės doktrinoje neretai vadinama egzekvatūra, apie kuria bus vėliau kalbama šiame rašto darbe.

Analizuojant laisvą teismų sprendimų judėjimą Europos Sąjungos civiliniame procese, yra be galo svarbu išsiaiškinti kaip šiame kontekste yra suprantamas teismo sprendimas. Pabrėžtina, kad dar 1968 m. Briuselio konvencijos 25 straipsnyje buvo pateiktas teismo sprendimo apibrėžimas. Remiantis šia teisės norma, teismo sprendimas reiškia bet kokią šios konvencijos privalančios laikytis valstybės teismo ar tribunolo sprendimą, nepaisant to, kaip jis yra vadinamas, įskaitant dekretą, įsakymą, sprendimą ar vykdomąjį raštą, taip pat ir teismo pareigūno nurodymą dėl žyminio mokesčio ar išlaidų nustatymo. Pažymėtina, kad Briuselis I reglamente ši sąvoka išliko iš esmės nepakitusi. Tačiau, įsigaliojus Briuselis I a. reglamentui ji buvo papildyta. Nuo šiol, teismo sprendimo sąvoka įtvirtinta reglamente apėmė teismo, kuris pagal šį reglamentą turi jurisdikciją nagrinėti bylą iš esmės, paskirtas laikinąsias priemones, įskaitant apsaugos priemones. Kita

²¹ Pažymėtina, kad kalbant apie šeimos teisinius santykius, ši taisyklė nebus taikoma teismo sprendimams dėl bendravimo teisių ir vaiko sugrąžinimo (Briuselis II a. 41-42 straipsniai) bei teismo sprendimams dėl išlaikymo prievolių, priimtiems valstybėse narėse, kurioms yra privalomas 2007 m. Hagos protokolas.

vertus, buvo padaryta pakankamai svarbi taisyklė, pagal kurią teismo sprendimu Briuselis I a. reglamento prasme nėra pripažįstamas teismo sprendimas, nustatantis laikinas priemones, įskaitant apsaugos priemones, jeigu jos buvo paskirtos, neįteikiant atsakovui šaukimo į teismą. Nors naujoje reglamento redakcijoje kartu buvo įtvirtinta aptariamasis taisyklės išimtis, kuria remiantis teismo sprendimas, nustatantis laikinas priemones, įskaitant apsaugos priemones, bus laikomas teismo sprendimu Briuselis I a. reglamento prasme, jeigu jis buvo įteiktas atsakovui prieš pradėdant vykdyti. Kartu pažymėtina, kad sutinkamai su Briuselis I a. reglamento preambulės 33 punktu, aukščiau paminėto šaukimo neįteikimas atsakovui neturėtų kliudyti pripažinti ir vykdyti tokias priemones pagal nacionalinę teisę. Be to, kai laikinas priemones, įskaitant apsaugos priemones, skiria valstybės narės teismas, neturintis jurisdikcijos nagrinėti bylą iš esmės, tokių priemonių poveikis turėtų būti ribojamas tos valstybės narės teritorija. Tokiu būdu, Briuselis I a. reglamento preambulės 33 punkte bei 2 straipsnio a punkte įstatymiškai buvo įtvirtinta ESTT praktika²². Čia turimas omeny ESTT sprendimas *Denilauler v. Couchet Freres* byloje²³, kuriame teismas suformulavo taisyklę, kad teismo sprendimai, kuriais yra paskirtos laikinosios apsaugos priemonės, įskaitant apsaugos priemones, negali būti vykdomi kitoje valstybėje narėje, jeigu aptariamasis teismo sprendimas buvo priimtas neįteikus šaukimo atsakovui arba kai yra siekiama įvykdyti tokį sprendimą prieš tai neįteikus jo atsakovui.

Lyginant aukščiau aptartą teismo sprendimo sampratą civiliniuose/komerciniuose santykiuose su jo apibrėžimu šeimos teisiniuose santykiuose, nėra išvelgiama esminių skirtumų. Tiek Briuselis II a. reglamento 2 straipsnio 4 punkto, tiek Išlaikymo prievolių reglamento 1 straipsnio 1 punkto tikslais, teismo sprendimas yra suprantamas taip, kaip jis yra apibrėžtas aukščiau minėtame Briuselis I a. 2 straipsnio a punkte, atitinkamai pritaikius šią sąvoką skirtingos rūšies teisiniams santykiams. Kartu pažymėtina, kad atsižvelgiant į visų šioje rašto darbo dalyje aptariamų teisės aktų teisinį reglamentavimą, teisminė taikos sutartis nepatenka po teismo sprendimo sąvoka.

²² REINMULLER, B. *Recast of the EU Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters ("Brussels Ia Regulation") from 10.1.2015*, p. 3 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą:

<http://www.uianet.org/sites/default/files/safe_uploads/clients/15765/rapports/REINM%C3%9CLLER%20Bernd%20-%20Recast%20Regulation%201215-2012%20engl.pdf>.

²³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. *1980 m. gegužės 21 d. sprendimas Bernard Denilauler C-125/79, EU:C:1980:130*.

Dar verta paminėti, kad sutinkamai su ESTT praktika²⁴ bei nacionaline teismų praktika²⁵, ES teisės nuostatos turi būti aiškinamos autonomiškai. Autonominis aiškinimas reiškia, kad ES teisė turi būti interpretuojama atsietai nuo valstybių narių nacionalinėse teisinėse sistemose įtvirtintų sąvokų²⁶. Įvertinus tai, jog analizuojama teismo sprendimo sąvoka yra tiesiogiai įtvirtinta reglamentų tekstuose, ji turi būti suvokiama, kaip „atitinkamai sąvokai suteikiamų prasmų „vidurkis“ visų ES valstybių teisinių sistemų kontekste.“ Tokiu būdu, kilus ginčui dėl to, ar tam tikras teismo aktas gali būti laikomas teismo sprendimų nagrinėjamų reglamentų prasme, turės būti vertinama kaip teismo sprendimas yra suprantamas Europos Sąjungos mastu, o ne kaip ši koncepcija yra apibrėžiama konkrečios valstybės narės nacionalinės teisės aktuose.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, būtų galima suformuluoti laisvo teismų sprendimo judėjimo ES civiliniame procese sąvoką. Tokiu būdu, laisvas teismų sprendimų judėjimas yra apibrėžiamas kaip *nacionalinių teismų sprendimams suteikiama tarptautinio pobūdžio „cirkuliavimo“ savybė, kai vienoje ES valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas civilinėje byloje yra pripažįstamas ir vykdomas kitose ES valstybėse narėse.*

Išsiaiškinus kaip yra suprantamas laisvas teismų sprendimo judėjimas Europos Sąjungos civiliniame procese, kitas aspektas, kurį privalu aptarti šiame rašto darbe, yra laisvo teismų sprendimų judėjimo tikslas. Kitaip tariant, reikia atsakyti į klausimą, kam iš viso yra reikalinga galimybė vienoje ES valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą civilinėje byloje pripažinti ir vykdyti kitose ES valstybėse narėse. Bene pagrindinis tikslas, kurio yra siekiama įtvirtinant laisvą teismų sprendimo judėjimą ES teisinėje sistemoje, yra noras sukurti bendrą vidaus rinką. Tačiau, tokios rinkos funkcionavimas yra neįmanomas be laisvo asmenų, prekių, paslaugų, žinių ir kapitalo judėjimo, o šių laisvių egzistavimui, kaip buvo anksčiau minėta šiame rašto darbe, yra būtini teisinis aiškumas bei teisinė apsauga Europos Sąjungos erdvėje. Pavyzdžiui, Lietuvos įmonė, sudaranti atlygintinių paslaugų teikimo sutartį su Vokietijos įmone, turi būti užtikrinta, kad kontrahentui pažeidus šią sutartį ir kompetentingam Lietuvos Respublikos teismui priėmus sprendimą priteisti iš jo piniginę skolą, šis teismo sprendimas galės būti įvykdytas Vokietijoje ir Lietuvos įmonei nereikės ten inicijuoti atskiro teismo proceso. Akivaizdu, kad galima pateikti begalybę

²⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1984 m. sausio 18 d. sprendimas *Ekro BV Vee en Vleeshandel C-327/82*, EU:C:1984:11; 2006 m. kovo 9 d. sprendimas *Komisija prieš Ispaniją C-323/03*, EU:C:2006:159.

²⁵ žr. pvz. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2013 m. birželio 7 d. nutartis *civilinėje byloje A.Z. v. L. M. L.*, Nr. 2T-48/2013.

²⁶ DRAZDAUSKAS, S. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008, p. 44.

tokių pavyzdžių, patvirtinančių laisvo teismų sprendimų judėjimo poveikį tinkamam ES vidaus rinkos funkcionavimui.

Kitas laisvo teismų sprendimo judėjimo ES civiliniame procese tikslas yra susijęs su abipusio pasitikėjimo (angl. *mutual trust*) principu. Šis principas yra įtvirtintas Sutartyje dėl Europos Sąjungos veikimo²⁷ (toliau – SESV) 81 straipsnio 1 dalyje, kuria remiantis Sąjunga tarpvalstybinio pobūdžio bylose plėtoja teisminį bendradarbiavimą, kuris grindžiamas teisminių ir neteisminių sprendimų tarpusavio pripažinimo principu. Aptariamas principas iš esmės reiškia, jog „dažniausiai kitos ES valstybės nacionalinio teismo sprendimas *per se* tampa kitos ES valstybės teisės sistemos dalimi, nors išlieka ribota galimybė jį atmesti“²⁸. Tokiu būdu, laisvu teismų sprendimų judėjimu iš esmės yra siekiama skatinti pasitikėjimą tarp valstybių narių. Pavyzdžiui, Latvijos teismo priimtą sprendimą pateikus vykdymui Lietuvoje, yra plėtojamas abipusis pasitikėjimas tarp šių ES valstybių narių.

Dar vienas tikslas, kurį verta paminėti šiame rašto darbe, yra teisingumo vykdymo užtikrinimas. Čia turima omeny, kad dažnai pasitaikydavo atveju, kai skolininkai norėdami išvengti prievolės vykdymo kreditoriams, išvykdavo į kitas valstybes. Tokiu būdu, teismui priėmus palankų sprendimą kreditoriui, jis negalėjo jo vykdyti skolininko naujoje nuolatinėje gyvenamojoje vietoje, nes toks teismo sprendimas neturėjo *res judicata* galios toje valstybėje. Dėl šios priežasties, kreditorius neturėjo jokios kitos išeities negu inicijuoti naują teisminį procesą valstybėje, kurioje apsigyveno skolininkas. Tačiau, svetimos valstybės nacionalinės teisės neišmanymas, papildomi kaštai bei bylos baigties nenuspėjamumas, dažnai atgrasydavo kreditorius nuo tokių ketinimų. Todėl, prievolės taip ir likdavo neįvykdytomis, o priimtas teismo sprendimas realiai negalėjo sukelti jokių teisinių pasekmių nesąžiningam skolininkui. Taigi, laisvo teismų sprendimų judėjimo nebuvimas lėmė teisingumo vykdymo negalimumą.

1.2. Pagrindinės kliūtys, trukdančios laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese

Nepaisant to, kad laisvas teismų sprendimų judėjimas užima pakankamai svarbią dalį ES civilinio proceso teisėje ir juo yra siekiama teigiamų tikslų, ne viskas užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo srityje vyksta sklandžiai. Šioje rašto darbo dalyje bus aptarti pagrindiniai veiksniai, trukdantys laisvam valstybių narių teismų sprendimų

²⁷ 2012 m. spalio 26 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija). OL, 2012 C 326.

²⁸ JARUKAITIS, I. *Europos Sąjungos teisės inkorporavimo ir taikymo Lietuvos Respublikoje konstituciniai pagrindai* Vilnius: Justitia, 2006, p. 42-54.

judėjimui ES erdvėje. Šios kliūtys yra egzekvatūra, užsienio teismų sprendimų nepripažinimo pagrindai, ES valstybių narių teisinių sistemų įvairovė bei kai kurių ES teisės aktų geografinė taikymo sritis.

1.2.1 Egzekvatūra

Apie egzekvatūrą šiame rašto darbe buvo užsiminta, kai buvo analizuojama laisvo teismų sprendimų judėjimo samprata. Tačiau, šiai procedūrai yra reikalinga išsamesnė analizė. Visų pirma, tikslinga būtų pradėti nuo egzekvatūros sampratos. Egzekvatūros atsiradimas yra siejamas su Prancūzijos teisės institutu *pareatis* (liet. *paritetas*), pagal kurį iki Didžiosios Prancūzų revoliucijos pradžios (1789 m.) vienos provincijos parlamentas leisdavo vykdyti savo teritorijoje kitoje provincijoje priimtą sprendimą.²⁹ Laikui bėgant, aukščiau minėtas teisės institutas transformavosi į egzekvatūrą (pranc. *exequatur*), kuri buvo siejama tik su vienintele Europos valstybe, nes taip buvo vadinamas pareiškimas, kurį reikėjo pateikti Prancūzijos teismui norint gauti leidimą vykdyti užsienio teismo sprendimą šioje valstybėje.³⁰ Vėliau aptariama procedūra buvo perkelta į tarptautinių santykių sritį ir pavadinta *exequatur*³¹. Šis žodis, išvertus jį iš lotynų kalbos, reiškia „tegul bus įvykdyta“.

Teisės doktrinoje, nėra vieningo egzekvatūros apibrėžimo. Štai anksčiau minėtas Dr. Džonatanas Fitčenas egzekvatūrą apibūdina kaip „leidimą, suteikiamą užsienio teismo, kuriuo yra leidžiamas kitos valstybės teismo sprendimo vykdymas leidimą suteikiančios valstybės teisinėje sistemoje“³². Tuo tarpu Litvinskij D.V. apibrėžia egzekvatūrą tokiu būdu: „*exequatur* procedūra – tai proceso šalies, kurios atžvilgiu priimtas užsienio valstybės teismo sprendimas, pareiškimo pagrindu priimamas specialus teismo sprendimas leisti arba neleisti vykdyti užsienio valstybės teismo sprendimą, kurį priimant patikrinamos specialios užsienio valstybės teismo sprendimo pripažinimo sąlygos bei nepripažinimo pagrindai.“³³ Taigi, pagal pastarąjį apibrėžimą, mokslininkas išskiria egzekvatūros procedūrą į 2 dalis, t.y. užsienio valstybėje priimto sprendimo pripažinimo procedūrą ir leidimo jį vykdyti (arba paskelbimu vykdytinu) procedūrą. Kalbant apie egzekvatūros koncepciją Lietuvos civilinio proceso teisės teorijoje, aukščiau paminėta Litvinskij D.V.

²⁹ GUMULIAUSKIENĖ, L. *Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 38.

³⁰ FITCHEN, J., *Enforcement of civil and commercial judgments under the new Brussels Ia Regulation (Regulation 1215/2012)*, *International Company and Commercial Law Review*, 2015, p. 2.

³¹ ЛИТВИНСКИЙ, Д.В. *Признание иностранных судебных решений по гражданским делам*, Санкт-Петербург, Издательский дом СПбГУ, 2005. Iš GUMULIAUSKIENĖ, L. *Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 38.

³² *Supra*, note 30, p. 1.

³³ *Supra*, note 31, p. 39.

sąvoka yra susiaurinama iki leidimo vykdyti vienos valstybės teismo priimtą sprendimą kitoje valstybėje išdavimo.³⁴ Yra manančių, jog toks egzekvatūros apibrėžimo ribojimas yra nepagrįstas.³⁵ Atsižvelgus į šio rašto darbo tematiką, o konkrečiai į tą faktą, jog jis yra apribotas teritoriniu mastu (jame yra kalbama būtent apie ES civilinį procesą), aukščiau minėtas egzekvatūros sąvokos susiaurinimas gali būti laikomas pagrįstu. Dar Briuselio konvencijos 26 straipsnyje buvo įtvirtinta, jog vienoje šios konvencijos privalančioje laikytis valstybėje priimtas teismo sprendimas turi būti pripažintas kitose šios konvencijos privalančiose laikytis valstybėse nereikalaujant pradėti kokio nors specialaus proceso. Taigi ši nuostata, kuria yra įgyvendinamas anksčiau minėtas abipusio pasitikėjimo principas, liko iš esmės nepakitusi analizuojamuose ES teisės aktuose³⁶. Iš to seka, kad nagrinėjant egzekvatūrą per ES civilinio proceso teisės prizmę, pripažinimo funkcijos įtvirtinimas egzekvatūros sąvokoje gali būti laikomas pertekliu, nes valstybės narės ir taip tiesiogiai pripažįsta kitų valstybių narių teismų sprendimus netaikant jokių specialių procedūrų. Taipogi, yra valstybių, kaip pavyzdžiui Ispanijos Karalystė, kurių teisinėje sistemoje vyrauja požiūris, jog pripažinimas yra atskira ir logiška esminė paskelbimo teismo sprendimo vykdytinu prielaida³⁷.

Kalbant apie egzekvatūrą, yra be galo svarbu paminėti, kad ne pats valstybės narės teismo sprendimas, o nutartis paskelbti tokį sprendimą vykdytinu (arba Jungtinės Karalystės atveju užregistruoti vykdymui) atitinkamoje valstybėje narėje yra vykdymo proceso pradžios pagrindas. Kitaip tariant, užsienio teismo priimtas sprendimas, tapdamas vykdymo valstybės teisinės sistemos dalimi, įgyja jai būdingą pavidalą. Tokiu būdu, teismų sprendimų vykdymo subjektams yra pateikiamas vykdymui ne svetimos valstybės dokumentas, o jų nacionalinės teisės nustatytos formos dokumentas, nekeliantis abejonių dėl jo teisėtumo.

Be to, yra vertos dėmesio dvi egzekvatūros funkcijos³⁸:

- a) sprendimo paskelbimas vykdytinu dar žinomas kaip formali sprendimo perkėlimo (angl. *title import*) funkcija;
- b) sprendimo tikrinimo funkcija (angl. *title inspection*).

³⁴ Žr. pvz. LAUŽIKAS, E., MIKELĖNAS V., NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė II tomas*, Vilnius: Justitia, 2005; PARCHAEV, D., KISIELIAUSKAITĖ, A., BAJORAITĖ, L. *Esminiai reglamento Briuselis I pakeitimai ir arbitražo ateitis jo taikymo kontekste*, Teisė, 2016, t. 98, p. 186.

³⁵ *Cit. op.* 29, p. 39.

³⁶ Žr. pvz. Briuselis I a. 36 straipsnį, Briuselis II a. 21 straipsnį ir pan.

³⁷ NAUDI, A. A. *Die Umsetzung des Europäischen Zivilprozessrechts in Spanien*, Hamburg: Kovač, 2005. Iš GUMULIAUSKIENĖ, L. *Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese: daktaro disertacija*. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008, p. 39.

³⁸ OBERHAMMER, P. *The Abolition of Exequatur*. 2010, p. 197–199. Iš PARCHAEV, D., KISIELIAUSKAITĖ, A., BAJORAITĖ, L. *Esminiai reglamento Briuselis I pakeitimai ir arbitražo ateitis jo taikymo kontekste*, Teisė, 2016, t. 98, p. 187.

Kalbant apie antrąją funkciją, yra pažymėtina, kad jos veikimo pradžia yra siejama su momentu, kai proceso šalis apskundžia nutartį, susijusią su prašymu dėl teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu. Tokiu būdu, kompetentingas valstybės narės teismas negali inicijuoti šios funkcijos *ex officio*, nes apskundimo procesas yra galimas tik esant skolininko aktyviems veiksams ir teisės aktuose numatytais pagrindais.

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, būtų galima suformuluoti egzekvatūros sąvoką sutinkamai su šio rašto darbo tematika. Tokiu būdu, ES civiliniame procese egzekvatūra yra suprantama kaip *procedūra atliekama vykdymo valstybės narės teismo, kurios metu kitoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas atskira nutartimi yra paskelbiamas arba nepaskelbiamas vykdytinu, priklausomai nuo ES teisės aktuose įtvirtintų nepripažinimo pagrindų konstatavimo, kurių buvimas yra tikrinamas per šią procedūrą*.

Suvokus, kas yra egzekvatūra, pagaliau galima atsakyti į aukščiau užduotą klausimą, kuo ši procedūra trukdo laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese. Visų pirma, yra suprantamas faktas, kad daugumoje atveju proceso šalis sieks, kad jos naudai priimtas teismo sprendimas būtų kuo greičiau įgyvendintas. Atsižvelgiant į civilinių teisinių santykių specifiką, net ir trumpas delsimas ir laiko gaišimas vykdymo procese gali sukelti proceso šaliai neigiamų pasekmių. Tinkamas pavyzdys, iliustruojantis aukščiau paminėtą atvejį, būtų situacija, kai Lietuvoje registruotos bei veikiančios bendrovės atžvilgiu yra priimtas teismo sprendimas išieškoti piniginę skolą iš Prancūzijos įmonės. Kadangi aukščiau minėtas Lietuvos teismo sprendimas turi būti vykdomas Prancūzijoje, tai be abejo egzekvatūros procedūros įgyvendinimas gali užtrukti, kas automatiškai padidins vykdymo proceso bendrą trukmę. Dėl šios priežasties, Lietuvos įmonė gali nespėti atsiskaityti su savo kreditoriais, kas sąlygos nuostolių atsiradimą bei netgi bankroto bylos išskėlimą.

Be to, egzekvatūros procedūra sukelia papildomus kaštus kreditoriui. Europos Komisija analizuodama egzekvatūros taikymą civiliniuose/komerciniuose santykiuose paskaičiavo, kad vidutiniškai ES valstybėse egzekvatūros procedūra kainavo kiekvienu individualiu atveju nuo 2,000 € iki 3,000 €, bei ši suma galėjo išaugti netgi iki 12,700 € išlaidų advokato pagalbai, žyminio mokesčio ir išlaidų dokumentų vertimui sąskaita³⁹. Taipogi, anot Europos Komisijos, net 95 % atveju, egzekvatūros procedūros taikymas buvo vien formalumas, t.y. kitos valstybės narės buvo paskelbiamas vykdytinu.⁴⁰

³⁹ Europos Komisijos naujienos *Cutting red tape: Savings of up to €48 million thanks to new rules for cross-border judgments* [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. spalio 4 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/news/15010901_en.htm>.

⁴⁰ *Ibid.*

Pagaliau, egzekvatūros procedūra yra pažeidžiamas abipusio pasitikėjimo principas. Iš tikrųjų, susiklosto situacija, kai valstybės narės iš vienos pusės sutinka kitos valstybės narės teismo sprendimą perkelti į savo teisinę sistemą ir suteikti jam nacionalinio teismo sprendimo galią, tačiau iš kitos pusės yra įtvirtinami specialūs nepripažinimo pagrindai, apribojantys užsienio teismų sprendimų laisvą cirkuliavimą valstybėse narėse bei apsunkinantys šį procesą. Tai papildomai pagrindžia faktą, kad valstybės narės nėra linkusios pilnai pasitikėti vieni kitų teisinėmis sistemomis.

1.2.2. Nepripažinimo pagrindai

Yra manančių, jog turi būti pasiekta pusiausvyra tarp laisvo teismų sprendimų judėjimo ir atsakovo teisių apsaugos.⁴¹ Dėl šios priežasties, yra įtvirtinami kitų valstybių narių teismų sprendimų nepripažinimo pagrindai. Šioje rašto darbo dalyje bus trumpai aptarti nepripažinimo pagrindai, kurie yra bendri visiems analizuojamiems ES teisės aktams.

Pirma, valstybės narės teismo sprendimas nėra pripažįstamas, kai toks pripažinimas aiškiai prieštarauja valstybės narės, į kurią kreipiamasi, viešajai tvarkai (lot. *ordre public*)⁴². Pabrėžtina, kad kalbant apie šį pagrindą yra be galo svarbu suvokti kaip yra suprantama viešoji tvarka. Tarptautinės privatinės teisės doktrina skiria vidaus ir tarptautinę viešąją tvarką, vertinant ją tarptautinių santykių aspektu.⁴³ Todėl, norint tinkamai atskleisti šios koncepcijos sampratą, reikia vertinti ir nacionalinę teisę, ir tarptautinę teisę. Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje tarptautinę viešąją tvarką apibrėžia kaip apimančią „fundamentalius sąžiningo proceso principus, taip pat imperatyviasias teisės normas, įtvirtinančias pagrindinius ir visuotinai pripažintus teisės principus“⁴⁴. O ESTT savo praktikoje yra išaiškinęs⁴⁵, jog „viešosios tvarkos išlyga gali būti remiamasi tik išimtiniais atvejais“. Taip pat ESTT yra nurodęs, jog „viešosios tvarkos išlyga galėtų būti remiamasi tik tuo atveju, kai kitoje Susitariančiojoje Valstybėje priimto teismo sprendimo

⁴¹ KUIPERS, J.-J., *The right of a fair trial and the free movement of civil judgments*, 2010, p. 49 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. lapkričio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://heionline.org/HOL/Page?handle=hein.intyb/cybelp0006&collection=intyb&id=35&startid=&endid=6>>.

⁴² Briuselis I a. 45 straipsnio a punktas, Briuselis II a. 22 straipsnio a punktas, Išlaikymo prievolių reglamento 24 straipsnio a punktas.

⁴³ MIKELĖNAS, V. *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia, 2001, p. 130.

⁴⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje *Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos Valstybinė gamybos prekybos unitarinė įmonė "Belaja Rus" v. Westintorg Corp.*, Nr. 3K-3-443/2008; 2011 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centro“ v. K. M.*, Nr. 3K-3-411/2011 ir kt.

⁴⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1998 vasario 4 d. sprendimas *Hoffmann C-145/86*, EU:C:1988:61; 1996 m. spalio 10 d. sprendimas *Hendrikman C-78/95*, EU:C:1996:380.

pripažinimas arba vykdymas būtų toks nesuderinamas su valstybės, kurioje prašoma pripažinti sprendimą, teisine sistema, kad tai keltų pavojų pagrindiniams principams“⁴⁶. Apibendrintai viešosios tvarkos kategorija apima tris valstybės saugomų interesų sritis: „ a) vidaus ekonominės, ideologinės, socialinės ir kitokios politikos gynimo interesus (prieštaravimas pagrindinėms žmogaus teisėms ir laisvėms ir pan.); b) išorės politikos gynimo interesus (valstybės interesų pažeidimas, geros kaimynystės santykių pakenkimas, importas/eksportas, mokesčių vengimas ir pan.); c) universalių moralinių vertybių gynimo interesą (teisingumo, padarumo, moralės nuostatos, sutarties sudarymas apgaule, įstatymų draudžiami azartiniai lošimai ir pan.)“⁴⁷.

Antra, nėra galimybės pripažinti valstybės narės teismo sprendimo, kuris buvo priimtas atsakovui nedalyvaujant teismo procese⁴⁸. Taip yra įgyvendinamas tarptautinis *audiatur et altera pars*⁴⁹ principas ir yra užtikrinama Europos Žmogaus Teisių Konvencijos (toliau – EŽTK⁵⁰) 6 straipsnyje įtvirtinta teisė būti išklausytam. Tačiau, tokios teisinės apsaugos suabsoliutinimas galėtų privesti prie atsakovo piktnaudžiavimo savo procesinėmis teisėmis, nes norėdamas išvengti prievolės vykdyti jam nepalankų teismo sprendimą, jis galėtų tyčia neatsiiminti procesinių dokumentų bei nevykti į teismo posėdžius. Dėl šios priežasties, aptariamas nepripažinimo pagrindas nėra absoliutus ir jis nebus taikomas kai atsakovo pasyvų procesinį elgesį lėmė jo kaltė.

Trečia, valstybės narės teismo sprendimas nėra pripažįstamas, jeigu jis prieštarauja kitam teismo sprendimui, priimtam tarp tų pačių šalių dėl to paties ginčo⁵¹. Akivaizdu, kad tokia nuostata įstatymų leidėjas siekia riboti skirtingų teismo sprendimų, kurie yra priimti dėl vienodo dalyko ir sukuria teisinius padarinius tiems patiems asmenims, skaičių. Svarbu paminėti, kad analizuojamajame pagrinde yra kalbama ne vien apie vykdymo valstybės narės teismų sprendimus, bet ir yra minimi kitų valstybių narių teismų sprendimai, bei teismų sprendimai priimti trečiojoje valstybėje. Tokiems teismų sprendimams nagrinėjamas nepripažinimo pagrindas turi tokią pačią teisinę galią kaip vykdymo valstybėje narėje priimtiems teismų sprendimams, jeigu jie atitinka būtinas pripažinimo sąlygas valstybėje narėje, kurioje prašoma juos pripažinti.

⁴⁶ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2000 m. kovo 28 d. sprendimas *Krombach C-7/98*, EU:C:2000:164.

⁴⁷ MIKELĖNAS, V. *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*. Vilnius, Justitia, 2001

⁴⁸ Briuselis I a. 45 straipsnio b punktas, Briuselis II a. 22 straipsnio b punktas, Išlaikymo prievolių reglamento 24 straipsnio b punktas.

⁴⁹ Liet. „Tebūnie išklausyta ir antroji pusė“.

⁵⁰ 1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.

⁵¹ Briuselis I a. 45 straipsnio b punktas, Briuselis II a. 22 straipsnio b punktas, Išlaikymo prievolių reglamento 24 straipsnio b punktas.

Taigi, atsižvelgiant į aukščiau aptartus nepripažinimo pagrindus, yra darytina išvada, kad nors jais yra sudaromos kliūtys laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese, tačiau toks įstatymų leidėjo elgesys yra pagrindžiamas siekiu užtikrinti tinkamą proceso šalių interesų pusiausvyrą. Priešingu atveju, laisvo teismų sprendimų judėjimo suabsoliutinimas, lemtų fundamentalios atsakovo teisės į teisingą teismą paneigimą.

1.2.3. ES valstybių narių teisinių sistemų įvairovė bei kai kurių ES teisės aktų geografinė taikymo sritis

Yra visuotinai žinomas faktas, jog šiai dienai Europos Sąjungą sudaro 28 valstybės narės. Kiekviena iš šių valstybių turi savo teisinę sistemą ir nors didžioji dauguma ES valstybių priklauso kontinentinei teisės tradicijai, kiekvienos valstybės narės teisė turi savo išskiriamų bruožų. Kalbant apie teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sritį, kuri yra nesiejama tarptautinės privatinės teisės dalis, yra pažymėtina, jog nėra vienos, bendros visoms valstybėms tarptautinės privatinės teisės. Tai reiškia, kad skirtingai nei tarptautinės viešosios teisės atveju, tarptautinė privatinė teisė, kad ir ką leistų manyti jos pavadinimas, nėra tarptautinės teisės dalis. Ji sudaro kiekvienos teisinės sistemos vidaus teisės šaką⁵². Be abejo, ES bando harmonizuoti valstybių narių tarptautinės privatinės teisės kolizines normas, išleisdama reglamentus, kurie yra tiesiogiai taikomi. Tačiau, esminis dalykas į kurį reikėtų atkreipti dėmesį, yra aplinkybė, jog nėra vieningos teismų sprendimų vykdymo procedūros, būdingos visoms ES valstybėms narėms. Dėl šios priežasties, užsienio teismo sprendimo vykdymo procesas yra įgyvendinamas pagal kiekvienos valstybės narės nacionalinę teisę, kurioje jis yra priimamas vykdyti. Tai ir yra viena iš pagrindinių priežasčių, trukdančių laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese. Iš tikrųjų, suinteresuotas asmuo inicijavęs vykdymo procesą, dažniausiai susiduria su svetimos valstybės kalbos nežinojimu ir tai sąlygojančiu materialinės bei proceso teisės neišmanymu, taip pat negalėjimu fiziškai būti toje valstybėje visą teismo sprendimo vykdymo laikotarpį ir kontroliuoti šį procesą. Todėl, jis patiria papildomas atstovavimo, vertimo, transporto bei kitas išlaidas susijusias su teismo sprendimo vykdymu ir nėra užtikrintas, kad jos bus kompensuotos.

Kalbant apie geografinę taikymo sritį (lot. *ratione loci*), yra pažymėtina, kad ji irgi gali būti įvardijama kaip priežastis, trukdanti laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese. Čia turimas omeny Danijos pavyzdys, kuriai nėra taikomas Briuselis II a. reglamentas. Tokiu būdu, susiklosto situacija, kai valstybė nors ir yra ES valstybė narė,

⁵² Generalinės advokatės išvada Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2008 m. spalio 14 d. sprendime *Grunkin C-353/06*, 37 p., *EU:C:2008:246*.

tačiau jai nėra taikomos harmonizuotos kolizinės normos Briuselis II a. režimo reguliuojamiems teisiniams santykiams. Tai be abejo apsunkina valstybių narių teismų sprendimų pripažinimą ir vykdymą šioje srityje.

2. LAISVO TEISMŲ SPRENDIMŲ JUDĖJIMO ĮTVIRTINIMAS ES REGLAMENTUOSE

2.1. Laisvas teismų sprendimų judėjimas Briuselis I a. reglamente

Kaip buvo minėta anksčiau, Briuselis I a. reglamentas yra laikomas Briuselis I reglamento naująja redakcija. Pažymėtina, kad gali kilti pagrįstas klausimas, koku tikslu reikėjo keisti prieš tai buvusį teisinį reglamentavimą ir kas turėjo įtakos naujam Briuselio režimo atsiradimui.

Atsakant į šį klausimą, yra aktualus Briuselis I reglamento 73 straipsnis, kuriame yra įtvirtinta, kad „ne vėliau kaip po penkerių metų nuo šio reglamento įsigaliojimo, Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui Komisija pateikia šio reglamento taikymo ataskaitą, o prireikus prie ataskaitos pridedami pasiūlymai dėl šio reglamento pakeitimų.“ Tokiu būdu, kaip yra rašoma Briuselis I a. reglamento preambulės 1 p., 2009 m. balandžio 21 d. Komisija patvirtino ataskaitą dėl 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo⁵³ (toliau – Ataskaita), kuri jau kitą dieną buvo pateikta Europos Parlamentui, Tarybai ir Ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui. Svarbu paminėti, kad Ataskaita buvo pateikta pavėluotai. Iš tikrųjų, pagal Briuselis I reglamento 73 straipsnyje įtvirtintą terminą, vėliausiai ataskaitą Komisija galėjo pateikti po penkerių metų nuo šio reglamento įsigaliojimo momento. Remiantis Briuselis I reglamento 76 straipsniu aptariamas teisės aktas įsigaliojo 2002 m. kovo 1 d. Taigi, sutinkamai su Briuselis I reglamente įtvirtintu teisiniu reglamentavimu, Ataskaita turėjo būti pateikta iki 2007 m. kovo 1 d. Svarbu paminėti, jog kartu su Ataskaita, Komisija pristatė Žaliąją knygą dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros⁵⁴ (toliau – Žalioji knyga). Kartu pažymėtina, kad Ataskaitos tinkamam pagrindimui turėjo įtakos pagal Europos Komisijos

⁵³ 2009 m. balandžio 21 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą:

<[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2009\)0174_/com_com\(2009\)0174_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2009)0174_/com_com(2009)0174_lt.pdf)>.

⁵⁴ Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros COM (2009) 175 galutinis [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 6 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC01>>.

užsakymą 2007 m. atliktas išsamus Briuselis I reglamento praktinio taikymo tyrimas⁵⁵ bei kitos mokslinės studijos.⁵⁶

Pažymėtina, kad Žaliojoje knygoje buvo pateikti net 8 pasiūlymai, kuriais buvo siekiama pagerinti Briuselis I reglamento veikimą. Atsižvelgiant į šio rašto darbo tematiką, yra aktualus tik vienas iš pasiūlymų, t.y. pats pirmas Žaliosios knygos punktas susijęs su egzekvatūros panaikinimu. Minimoje Žaliosios knygos dalyje buvo akcentuojama, kad sudėtingai yra pateisinama situacija, kai ES vidaus rinkoje, neturinčioje sienų, piliečiai ir verslo subjektai patiria išlaidas ir praranda laiko, reikalaudami pripažinti savo teises užsienio valstybėse. Tai ir lėmė būtinumą keisti prieš tai buvusį teisinį reglamentavimą užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo srityje. Dėl šios priežasties, Žaliojoje knygoje buvo pateikti keli klausimai suinteresuotoms visuomenės grupėms, valstybėms narėms, kitomis institucijomis ir ekspertams, kurie skambėjo taip: „*ar manote, kad vidaus rinkoje visi sprendimai civilinėse ir komercinėse bylose turėtų laisvai judėti ir neturėtų būti jokių tarpinių procedūrų (egzekvatūros panaikinimas)? Jei taip, ar manote, kad reikėtų išlaikyti tam tikras apsaugos priemones, kad toks egzekvatūros panaikinimas būtų įmanomas? Jei taip, kokias?*“. Apie mėnesį trukęs konsultavimasis su aukščiau minėtais subjektais pasižymėjo pakankamai stipriu grįžtamuoju ryšiu, kadangi per tokį ganėtinai trumpą laikotarpį buvo gauta apie 140 atsiliepimų dėl Žaliosios knygos.⁵⁷ Kartu pažymėtina, kad šiame procese dalyvavo ir Lietuvos Respublika, atstovaujama Teisingumo ministerijos, kuri pateikė nuomonę dėl Europos Komisijos Žaliosios knygos.⁵⁸ Svarbu paminėti, kad remiantis aukščiau minėta nuomone, Lietuva laikėsi pozicijos, kad egzekvatūrą reikia panaikinti, bet tuo pačiu metu sukurti tam tikras procesines garantijas atsakovui. Kaip tokių garantijų pavyzdys, buvo pateiktas Išlaikymo prievolių reglamentas, kuriame yra įtvirtinta atsakovo teisė tam tikrais atvejais kreiptis į valstybės narės teismą, priėmusį sprendimą dėl jo peržiūros bei yra įtvirtinti teismo sprendimo nepripažinimo pagrindai, bent vieną iš kurių konstatavus užsienio teismo sprendimas nėra pripažįstamas

⁵⁵ HESS, B., PFEIFFER, TH., SCHLOSSER, P. *The General Report of the Study on the Application of Regulation Brussels I in the Member States* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf>.

⁵⁶ žr pvz. NUYTS, A. *Study on Residual Jurisdiction* [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_residual_jurisdiction_en.pdf>; „GHK Consulting“ tyrimas dėl nacionalinių jurisdikcijos taisyklių [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm>.

⁵⁷ 2010 m. gruodžio 14 d. Europos Komisijos Pasiūlymas dėl Europos parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo KOM/2010/0748 galutinis [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010PC0748&from=LT>>.

⁵⁸ 2009 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuomonė dėl Žaliosios knygos Nr. (1.11) 7R-5198 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/files/090630/english_translations_ec/lithuania_en.pdf>.

ir vykdomas. Atkreiptinas ypatingas dėmesys, kad šiuo atveju Lietuva užėmė vyraujančią poziciją šiuo klausimu, kadangi po nuomonių surinkimo, 2010 m. gruodžio 14 d. Komisija pateikė pasiūlymą dėl Europos parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo (toliau – Pasiūlymas), kuriame atspindėjo pozicija dėl egzekvatūros panaikinimo, suteikiant skolininkui atitinkamas procesines garantijas užkirsti kelią vienoje ES valstybėje narėje priimto teismo sprendimo laisvam judėjimui kitose ES valstybėse.

Verta paminėti, jog Pasiūlyme nurodytam teisiniam reglamentavimui nebuvo pritarta dėl pagrįstų priežasčių. Visų pirma, buvo siūloma palikti egzekvatūros procedūrą teismo sprendimams priimtiems šmeižto bylose ir nagrinėjant kolektyvinius ieškinius dėl žalos atlyginimo⁵⁹. Tokią poziciją Europos Komisija motyvavo tuo, kad šios kategorijos bylose labai skiriasi valstybių narių teisiųjų santykių reguliavimas, todėl tarpusavio pasitikėjimas nėra pakankamas. Abejotina, kad toks argumentavimas gali būti laikomas tinkamu nagrinėjamu atveju. Yra sutiktina su A. Dikensono⁶⁰ pozicija, kad išimties suteikimas aukščiau minėtai teismų sprendimų grupei nėra pateisinamas, kadangi yra daugelis kitų civilinių ir komercinių teisiųjų santykių grupių, kurie taip pat nėra unifikuoti, tačiau jų srityje priimtiems teismų sprendimams Komisija kažkodėl nesiūlė netaikyti egzekvatūros procedūros. Be to, Pasiūlyme buvo siekiama atsisakyti viešosios tvarkos, kaip teismų sprendimų nepripažinimo pagrindo. Toks ketinimas sulaukė pagrįstos kritikos. Be abejo, viešosios tvarkos išlygos pagalba kiekviena valstybė narė saugo savo fundamentalias vertybes ir esminius principus, kuriais yra grindžiama jos teisinė sistema. Neatmetama galimybė, jog nacionalinė viešoji tvarka gali pilnai nesutapti su ES viešąja tvarka. Dėl šios priežasties, šio teismų sprendimų nepripažinimo pagrindo palikimas gali lemti tam tikrą lygį nepasitikėjimo tarp valstybių narių dėl pagrindinių teisės saugomų vertybių. Tačiau, yra manančių, kad viešosios tvarkos išlygos panaikinimas, neturi būti laikoma priemone tarpusavio pasitikėjimo tarp ES valstybių narių atsiradimui, o turi būti traktuojama kaip pasekmė, kai šis pasitikėjimas bus pasiektas.⁶¹ Be to, valstybės narės neturi bijoti, jog viešosios tvarkos išlyga ginamos vienos valstybės narės vertybės bus nesuderinamos su kitų valstybių narių interesais, kadangi nagrinėjamas teismų sprendimų nepripažinimo

⁵⁹ *Cit. op. 57.*

⁶⁰ DICKINSON, A. *Surveying the Proposed Brussels I bis Regulation: Solid Foundations but Renovation Needed*. Yearbook of Private International Law Vol. XII [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 3 d.]. Prieiga per internetą:

<<http://web.b.ebscohost.com/Legacy/Views/static/html/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzQyMDU3NV9fQU41>>.

⁶¹ ŠKERL, J. K. *European Public Policy (with an Emphasis on Exequatur Proceedings)*. Journal of Private International Law, 2015, p. 490 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.5235/jpil.v7n3.461>>.

pagrindas yra kontroliuojamas ESTT praktikos bei EŽTT, nes EŽTK nuostatos gali būti pažeistos dėl nepagrįsto atsisakymo pripažinti ir/ar įvykdyti vienoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą kitoje valstybėje narėje.⁶²

Taipogi, pagal Europos Komisijos siūlomą teisinį reglamentavimą, naujosios redakcijos reglamento projekto 38 straipsnio 1 dalyje buvo akcentuojamas negalimumas užginčyti teismų sprendimų pripažinimą. Sistemiskai aiškinant nagrinėjamo projekto kitas nuostatas, yra suponuojama išvada, kad pakeitimais buvo siekiama įtvirtinti tokį teisinį reguliavimą, pagal kurį būtų galima užginčyti kitos valstybės narės teismo priimto sprendimo vykdymą, bet ne pripažinimą. Pažymėtina, kad toks ribojimas nebuvo įtvirtintas nei keičiamame Briuselis I reglamente, nei šiuo metu galiojančiame Briuselis I a. reglamente, nes abiejuose šiuose teisės aktuose buvo numatyta galimybė asmeniui ginčyti kitos valstybės narės teismo priimto sprendimo pripažinimą. Akivaizdu, kad iškyla klausimas, kuo gi yra reikšminga galimybė užginčyti teismo sprendimo pripažinimą, kad jai yra skiriamas atskiras dėmesys šio rašto darbo dalyje. Atsižvelgiant į civilinių/komercinių teisinių santykių specifiką, tam tikrais atvejais vien kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo pripažinimas yra labai reikšmingas. Pavyzdžiui, fizinis asmuo A Lenkijoje ketina sudaryti paskolos sutartį su kreditoriumi B. Tačiau, B sužinojo apie tai, jog A turi skolinių įsipareigojimų pagal Lietuvoje sudarytą paskolos sutartį ir dėl šios priežasties B nėra linkęs skolinti savo pinigų. Pažymėtina, jog „lietuviška“ paskolos sutartis buvo pripažinta kaip nesudaryta Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimu. Todėl, nagrinėjamų faktinių aplinkybių kontekste, A nėra būtinumo vykdyti lietuvišką teismo sprendimą Lenkijoje, o yra svarbu, kad jis būtų pripažįstamas ir egzistuočių galimybė pasinaudoti šio sprendimo *res judicata* principu, t.y. aplinkybe, jog A neturi skolinių įsipareigojimų Lietuvoje, kildinamų iš paskolos sutarties. Tuo tarpu A kreditoriui C tapo žinoma, jog A sudarydamas paskolos sutartį Lenkijoje ketina įkeisti sau asmeninės nuosavybės teise priklausantį automobilį. Taipogi, aukščiau minėtas Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimas buvo priimtas už akių tinkamai neinformavus C apie teismo procesą. Tokiu būdu, C ketina atnaujinti teisminį procesą dėl paskolos sutarties ir kartu supranta, jog A sudarius automobilio įkeitimo sutartį su B, C negalės nukreipti išieškojimo į šį skolininko turtą. Dėl šios priežasties C yra svarbu užginčyti Vilniaus miesto apylinkės teismo sprendimo pripažinimą Lenkijoje, nes tada B nesuteiks paskolos A. Todėl, aukščiau pateiktas praktinis pavyzdys tinkamai iliustruoja būtinumą suteikti suinteresuotai šaliai teisę užginčyti ne tik užsienio teismo sprendimo vykdymą, bet kartu ir pripažinimą.

⁶² *Ibid.*

Taigi, atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, yra darytina išvada, kad pagrįstai aukščiau paminėti Komisijos pasiūlymai nebuvo įtvirtinti šiuo metu galiojančiame Briuselis I a. reglamento tekste. Tačiau, yra be galo svarbu suvokti kaip gi tada laisvas teismų sprendimų judėjimas buvo įgyvendintas aptariamame ES antrinės teisės akte.

Visų pirma, siekis užtikrinti laisvą teismų sprendimų judėjimą kaip vienas iš Briuselis I a. reglamento tikslų yra įtvirtintas šio teisės instrumento preambulėje.⁶³ Kartu pažymėtina, jog teismų sprendimų pripažinimui ir vykdymui yra skirtas nagrinėjamo reglamento III skyrius.

Kalbant apie teismų sprendimų pripažinimą, yra paminėtina, jog pats pirmas dalykas, kuris metasi į akis skaitant naująją reglamento redakciją, nepaisant straipsnių numeracijos pasikeitimo, yra padaryti struktūriniai analizuojamo teisės akto straipsnių pokyčiai. Pavyzdžiui, Briuselis I reglamento III skyriaus 36 straipsnio nuostata, kad jokiomis aplinkybėmis užsienio teismo sprendimas negali būti peržiūrimas iš esmės, buvo perkelta į naujosios reglamento redakcijos bendrojo pobūdžio nuostatų 52 straipsnį. Taip pat, užsienio teismų sprendimų nepripažinimo pagrindai, anksčiau buvę padalinti per du atskirus Briuselis I reglamento straipsnius (34-35), nuo šiol yra sujungti į vieną 45 straipsnį. Čia verta paminėti, kad iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad Briuselis I reglamente buvę nepripažinimo pagrindai išliko nepakitę. Iš tikrųjų, teismų sprendimų pripažinimo negalimumas dėl prieštaravimo viešajai tvarkai ir nesuderinamumo su pripažinimo valstybėje priimtu teismo sprendimu tarp tų pačių šalių yra įtvirtintas tiek Briuselis I, tiek Briuselis I a. reglamentuose. Taipogi, nepripažinimo pagrindas, kai atsakovas nebuvo tinkamai informuotas apie kilmės valstybėje narėje vykusį teismo procesą ir dėl šios priežasties jame nedalyvavo, yra nežymiai perfrazuotas naujoje reglamento redakcijoje, tačiau pagal savo prasmę įtvirtina iš esmės tą pačią elgesio taisyklę, kuri yra numatyta ankstesnėje reglamento versijoje. Tačiau, visai kitos išvados yra prieinama, analizuojant kitus nepripažinimo pagrindus. Štai Briuselis I a. reglamento 45 straipsnio 1 dalies d punkte yra numatyta galimybė nepripažinti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą jeigu jis yra nesuderinamas su trečiojoje valstybėje priimtu teismo sprendimu byloje tarp tų pačių šalių dėl to paties dalyko ir tuo pačiu pagrindu su sąlyga, kad ankstesnis teismo sprendimas atitinka būtinas sprendimų pripažinimo sąlygas valstybėje narėje, į kurią kreipiamasi. Taigi, naujojo reglamento redakcijos pagalba buvo praplėstas šis nepripažinimo pagrindas, kuriuo dėka yra žengiama tarpusavyje nesuderinamų teismų sprendimų skaičiaus mažinimo link. Svarbu paminėti, kad buvo pakeistas ir kitas nepripažinimo pagrindas, kuriuo yra siekiama apsaugoti silpnescio civilinio/komercinių teisinių santykių subjekto interesus. Primintina,

⁶³ žr. Briuselis I a. reglamento preambulės 1, 6, 27, 33 punktai

kad yra visuotinai pripažįstama, jog vartotojai, darbuotojai, draudėjai, apdraustieji, draudimo sutarties naudos gavėjai bei žalą patyrusios šalys yra silpnesnės sutarties šalys, kuriems įstatymų leidėjas suteikia platesnę teisių apsaugą. Ne išimtis yra ir Briuselis I a. reglamentas, 10-23 straipsniuose numatęs papildomas garantijas aukščiau paminėtoms šalims nustatant kompetentingo valstybės narės teismo jurisdikciją. Dėl šios priežasties, kaip viena iš procesinių garantijų aukščiau paminėtiems subjektams, yra draudimas pripažinti ir vykdyti kitos valstybės narės teisme priimtą sprendimą, jeigu jis buvo priimtas pažeidžiant Briuselis I a. reglamente įtvirtintas apsaugines jurisdikcijos taisyklės. Tačiau, kalbant apie aptariamą pagrindą, reikia paminėti kelis dalykus. Pirma, reglamento naujosios redakcijos tekste buvo dar labiau sustiprinta silpnesnės sutarties šalių apsauga, kadangi minimu teismų sprendimų nepripažinimo pagrindu galima pasinaudoti tik tuo atveju, kai atsakovas buvo draudėjas, apdraustasis, draudimo sutarties naudos gavėjas, žalą patyrusi šalis, vartotojas arba darbuotojas. Gali iškilti pagrįstas klausimas, kuo šios papildomos sąlygos įterpimas sustiprino aukščiau paminėtų subjektų interesų apsaugą. Atsakymas yra ganėtinai paprastas: pagal senąjį Briuselis I režimą, kai taikant nagrinėjamą teismų sprendimų pripažinimo pagrindą nebuvo tokio subjekto detalizavimo, galėjo pasitaikyti atveju, kad vartotojui inicijavus teisminį ginčą ir jį laimėjus, norint tokį sprendimą pripažinti kitoje ES valstybėje narėje, verslininkas laisvai galėjo pasinaudoti analizuojamu teismų sprendimų nepripažinimo pagrindu jeigu teismo sprendimas buvo priimtas pažeidus jurisdikcijos taisyklės. Tokiu būdu, teisinis reguliavimas skirtas suteikti vartotojui papildomą apsaugą, atvirkščiai galėjo pažeisti jo teises ir teisėtus interesus. Antra, į ką reikėtų atkreipti dėmesį vertinant šio nepripažinimo pagrindo naujoves, yra suteikiamos apsaugos išplėtimas. Remiantis Briuselis I reglamento 35 straipsnio 1 dalimi, teismų sprendimai priimti bylose susijusiuose su individualiais darbo teisiniais santykiais, nepatenka į šios teisės normos dispoziciją. Yra sunkiai paaiškinama tokia įstatymo leidėjo pozicija, kai subjektų ratui, kuriam kartu su vartotojais ir draudimo teisinių santykių silpnesne šalimi, suteikiama stipresnė teisinė apsauga jurisdikcijos nustatymo srityje, tačiau ji vėliau yra atimama teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo srityje. Visgi yra kelios pozicijos, pateikiančios tokios situacijos pagrindimą. Pirmąją poziciją yra pateikusi pati Europos Komisija 1999 m. Pasiūlyme dėl Tarybos Reglamento (EB) dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo⁶⁴. Ji yra paremta dviem teisinėmis prielaidomis: i) bylos, kuriuose darbuotojai dalyvauja kaip

⁶⁴GRUŠIČ, U., *Recognition and enforcement of judgments in employment matters in European private international law*, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2809394>.

atsakovai⁶⁵ yra retenybė; ii) remiantis pirmąja prielaida, bylą, kur darbdavys ES valstybėje narėje siektų pripažinti ir vykdyti kitos ES valstybės narės teismo priimtą sprendimą, beveik neegzistuoja. Tokia padėtis yra dėsninga, nes teisminių ginčų darbuotojų atžvilgiu neinicijavimas iš darbdavių pusės yra sąlygotas ne negalėjimu kreiptis į teismą, o tokio elgesio būtinumo nebuvimu, nes darbdaviai turi visą „arsenalą“ savo teisių gynimo būdų, pradedant nuo išskaičiavimų iš darbo užmokesčio ir baigiant darbo sutarties nutraukimu⁶⁶. Iš to seka, kad aptariamam atveju apsauga nuo jurisdikcijos taisyklių pažeidimo yra paprasčiausiai nereikalinga, todėl nėra pagrindo jos įterpti į reglamento tekstą. Kalbant apie antrąją poziciją, yra pažymėtina, kad 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo nenumatė specialių jurisdikcijos taisyklių civilinėms byloms, kildinamoms iš darbo teisinių santykių. Šios taisyklės atsirado tik 1988 m. Lugano konvencijoje. Be to, tiek Lugano, tiek Briuselio konvencijos neleisdavo jurisdikcijos peržiūros teismo sprendimuose, priimtuose darbo bylose. Taigi, yra dvi potencialios priežastys, kodėl Briuselio I reglamente nebuvo galimybės nepripažinti kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo remiantis tuo, kad netinkamai buvo nustatyta jurisdikcija darbo teisės byloje. Pirmoji priežastis yra įvardijama kaip paprasčiausias įstatymo leidėjo neapdairumas, kai įtvirtinus apsauginį teisinį reguliavimą teismų sprendimų, kildinamų iš vartojimo ir draudimo teisinių santykių pripažinimo srityje, buvo tiesiog „pamiršta“ nustatyti tokias pačias elgesio taisykles teismų sprendimams priimtiems darbo teisės bylose.⁶⁷ Antroji priežastis yra politinio pobūdžio: vieni autoriai teigia, kad nagrinėjamas teisinis reguliavimas buvo tiesiog nemadingas tuo metu⁶⁸. Kiti autoriai, yra įsitikinę, kad tai buvo tam tikro politinio kompromiso rezultatas⁶⁹ arba tiesiog šiuo klausimu nebuvo pasiektas politinis susitarimas.⁷⁰ Apibendrinant tai, kas aukščiau išdėstyta, yra pagrindo manyti, kad pirmoji pozicija nėra pakankamai pagrįsta,

⁶⁵ Žr. pvz. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1983 m. lapkričio 15 d. sprendimas *Ferdinand M.J.J. Duijnste* C-288/82, EU:C:1983:326; 2004 m. balandžio 27 d. sprendimas *Turner* C-159/02, EU:C:2004:228; 2015 m. rugsėjo 10 d. sprendimas *Holterman FerhoExploitatie BV* C-47/14, EU:C:2015:574.

⁶⁶ SMITH, R., CROMACK V., *International Employment Contracts – the Applicable Law*, Industrial Law Journal, 1993. Iš GRUŠIČ, U., *Recognition and enforcement of judgments in employment matters in European private international law*.

⁶⁷ CRAWFORD, E.B., CARRUTHERS, J.M., *International Private Law in Scotland*. Edinburgh: Thomson/W Green, 2nd edition, 2006, p. 231. Iš GRUŠIČ, U., *Recognition and enforcement of judgments in employment matters in European private international law*.

⁶⁸ BRIGGS, A., REES, P., *Civil Jurisdiction and Judgments*. Informa: 5th ed, 2009, p. 155. Iš GRUŠIČ, U., *Recognition and enforcement of judgments in employment matters in European private international law*.

⁶⁹ HARTLEY, T. *International Commercial Litigation: Text, Cases and Materials on Private International Law* Cambridge University Press, 2009, p. 324. Iš GRUŠIČ, U., *Recognition and enforcement of judgments in employment matters in European private international law*.

⁷⁰ MANKOWSKI, P. *Brussels I Regulation*. Munich: Sellier European Law Publishers, 2nd ed, 2012, p. 711-712. Iš GRUŠIČ, U., *Recognition and enforcement of judgments in employment matters in European private international law*

nes kiek rodo ESTT praktika, bylų inicijuotų darbdavio iniciatyva vis tiek pasitaiko. Todėl, vargu ar teisinis reguliavimas, specialiai paliekantis nesureguliuotus teisinius santykius gali būti laikomas pateisinamu. Dėl šios priežasties, yra labiau sutiktina su antrąją poziciją, tačiau čia irgi praktiškai neįmanoma nustatyti, kuri iš aukščiau minėtų priežasčių lėmė atsisakymo pripažinti teismo sprendimą, priimtą individualių darbo santykių byloje, negalimumą.

Kas liečia teismų sprendimų priimtų civilinėse/komercinėse bylose vykdymo sritį, yra atkreiptinas ypatingas dėmesys į egzekvatūros procedūros panaikinimo įtvirtinimą Briuselis I a. reglamento 39 straipsnyje. Ši teisės norma pagrįstai gali būti laikoma įstatymine laisvo teismų sprendimo judėjimo išraiška. Tokia išvada, visų pirma yra padaroma įvertinus nagrinėjamą elgesio taisyklę, nes jos turinys iš esmės perteikia laisvo teismų sprendimų judėjimo esmę, t.y. tarptautinio cirkuliavimo savybę, kai vienoje ES valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas civilinėje byloje yra vykdomas kitose ES valstybėse narėse. Taipogi, analizuojamas Briuselis I a. reglamento straipsnis tam tikra prasme patobulina laisvą teismų sprendimų judėjimą, nes atsisakius egzekvatūros procedūros nereikia kitoje ES valstybėje narėje priimtą sprendimą skelbti vykdytinu (Jungtinės Karalystės atveju registruoti vykdymui⁷¹), todėl vykdymo procesas vyksta žymiai greičiau. Be to, egzekvatūra buvo ne vienintelis formalumas, kurio buvo atsisakyta siekiant pagerinti laisvą teismų sprendimų judėjimą. Kartu su egzekvatūros procedūra Briuselis I a. reglamente yra panaikinamas reikalavimas asmeniui, norinčiam pripažinti ir vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą, vykdymo valstybėje narėje turėti adresą korespondencijai, o jo neturint – samdyti atstovą. Taigi, naujasis teisinis reglamentavimas atvėrė galimybes vesti vykdymo procesą vienoje ES valstybėje narėje, kreditoriui esant visai kitoje ES valstybėje narėje.

Šioje rašto darbo dalyje yra verta paminėti, jog dar prieš Briuselis I a. reglamento priėmimą, ES civiliniame procese jau buvo žinoma procedūra, pagal kurią kreditorius turėjo teisę pasinaudoti vykdymo procedūra kitoje valstybėje narėje netaikant egzekvatūros procedūros. Čia yra turimas omeny 2004 m. balandžio 21 d. Europos parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004 sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą⁷² (toliau – Reglamentas Nr. 805/2004). Nagrinėjamo reglamento priėmimo tikslas yra įtvirtintas Reglamento Nr. 805/2004 1 straipsnyje, kuriuo remiantis, šiuo ES teisės instrumentu yra siekiama sukurti Europos vykdomąjį raštą neginčytiniams reikalavimams,

⁷¹ Briuselis I reglamento 38 straipsnis.

⁷² 2004 m. balandžio 21 d. Europos parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004 sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą. OL, 2004 L 143, p. 15-39.

kad, nustačius minimalius reikalavimus, teismo sprendimai, susitarimai ir autentiški dokumentai galėtų laisvai judėti visose valstybėse narėse, iki pripažinimo ir sprendimo vykdymo neatliekant tarpinių procedūrų valstybėje narėje, kurioje turi būti vykdomas sprendimas. Verta paminėti, kad aukščiau paminėtas tikslas buvo neatsiejamai susijęs su egzekvatūros panaikinimu, kaip priemone, kuria buvo siekiama įgyvendinti civilinėse ir komercinėse bylose priimtų sprendimų abipusio pripažinimo principą.⁷³ Yra atkreiptinas ypatingas dėmesys, jog Reglamento Nr. 805/2004 dalykinė taikymo sritis yra pakankamai ribota, nes sutinkamai su aptariamo teisės akto 3 straipsniu, jis yra taikytinas tik neginčytiniams reikalavimams. Nepaisant šio apribojimo, Reglamente Nr. 805/2004 pakankamai ilgą laikotarpį buvo įtvirtintas bent dalinis egzekvatūros procedūros apribojimas. Tačiau, išgaliojus naujam Briuselio režimui, kuris įtvirtino egzekvatūros atsisakymą ir ginčytiniams reikalavimams civilinėse/komercinėse bylose, iškylą pagrįstas klausimas, ar Reglamentas Nr. 805/2004 dabar iš vis yra reikalingas. Norint atsakyti į šį klausimą, reikia apžvelgti šių dviejų teisės aktų tarpusavio santykį, kas bus vėliau padaryta šiame rašto darbe.

Svarbu paminėti, kad laisvam teismų sprendimų judėjimui Briuselis I a. reglamente turi įtakos pokyčiai, padaryti laikinųjų apsaugos priemonių srityje. Visų pirma, remiantis Briuselis I a. reglamento 40 straipsniu, vykdytinas teismo sprendimas *ipso iure* suteikia teisę taikyti apsaugos priemones, numatytas pagal valstybės narės, į kurią kreipiamasi, teisę. Dėl šios priežasties, palengvėja vykdymo procesas, kas teigiamai veikia laisvą teismų sprendimų judėjimą. Tačiau, gali pasitaikyti atveju, kai kreditorius nėra susipažinęs su vykdymo valstybės narės laikinųjų apsaugos priemonių institutu arba pastarosios valstybės narės nacionalinėje teisėje įtvirtintos laikinosios apsaugos priemonės gali jam netikti. Ši problema yra išsprendžiama naujame Briuselio I a. reglamento režime. Kaip buvo minėta anksčiau, teismo aktai dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo yra suprantami kaip teismo sprendimai Briuselis I a. reglamento prasme. Iš to seka, kad kreditorius siekdamas efektyvesnio teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo kitoje valstybėje narėje, nuo šiol turi teisę pateikti vykdymui kilmės valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Tokiu būdu, vykdymo institucija turės taikyti kitos valstybės narės laikinąsias apsaugos priemones. Tačiau, ES valstybių narių nacionalinių teisinių sistemų unikalumas kartu suponuoja ir laikinųjų apsaugos priemonių įvairovę. Kitaip tariant, ne visada įprastinė laikinoji apsaugos priemonė valstybėje narėje, kur buvo priimtas teismo sprendimas, bus žinoma valstybėje narėje, kurioje yra siekiama šį teismo sprendimą vykdyti. Dėl minėtos priežasties, Briuselis I a. reglamento 54 straipsnyje yra įtvirtinta gana

⁷³ Ibid., preambulės 4 punktas

svarbi nuostata, numatanti, kad tuo atveju, jeigu teismo sprendimo numatyta priemonė nėra žinoma vykdymo valstybės narės nacionalinėje teisėje, tai ji yra prilyginama panašiausiai pagal savo pobūdį ir poveikį pastarosios valstybės narės priemonei. Kartu pažymėtina, kad kai kurie autoriai kritikuoja tokį teisinį reglamentavimą, manydami, kad jis gali sukelti nemažai sunkumų. Bene pagrindinis susirūpinimas dėl nagrinėjamos elgesio taisyklės yra susijęs su tuo, kad atsižvelgiant į tai, jog atsisakius egzekvatūros procedūros vykdymo valstybės narės teismas nedalyvauja lygiaverčios priemonės nustatymo procese ir tai yra paliekama vykdymo institucijai. Todėl, daugelis autorių turi abejonių dėl pastarojo subjekto kompetencijos sprendžiant šį klausimą.⁷⁴ Yra pagrįstai manyti, jog pritarimas arba nepritarimas aukščiau paminėtų autorių pozicijai, priklauso nuo teismų praktikos šiuo klausimu. Kitaip tariant, apie lygiaverčios priemonės nustatymo problematikos atsiradimą sąlygos inicijuoti teisminiai ginčai šiuo klausimu. Tačiau, šiai dienai tiek ESTT praktikoje, tiek Lietuvos nacionalinėje teismų praktikoje nėra nei vienos bylos, kildinamos iš Briuselis I a. reglamento 54 straipsnio. Tai leidžia teigti, jog Lietuvoje nagrinėjamas susirūpinimas iki šiol nepasitvirtino, tačiau nenorėčiau pervertinti šios pozicijos, kadangi viskas gali kardinaliai pasikeisti bent vienai bylai pasiekus teismą.

2.2. Laisvas teismų sprendimų judėjimas Briuselis II a. reglamente

Primintina, kad pagrindinis ES teisės aktas harmonizuojantis teismų sprendimo pripažinimo ir vykdymo procedūras šeimos bylose (išskyrus reglamente numatytas bylų kategorijas) Europos Sąjungos erdvėje yra Briuselis II a. reglamentas. Pažymėtina, kad panašiai kaip ir komercinių/civilinių bylų atveju, teisinis reguliavimas buvo nuolat keičiamas. Tačiau, skirtingai negu anksčiau šiame rašto darbe analizuotu atveju, kai Briuselis I a. reglamentas buvo priimtas praėjus pakankamam laikotarpiui, kad galėtų būti įvertintos šio instrumento pranašumai ir trūkumai, Briuselis II a. reglamentas buvo priimtas praėjus vos 3 metams nuo Briuselis II reglamento priėmimo momento. Atsižvelgiant į šio

⁷⁴ DICKINSON, A. *Free Movement of Judgments in the EU: Knock Down the Walls but Mind the Ceiling*, The Brussels I Review Uncovered: 2012, p. 158; DICEY, A. V.; MORRIS, J. H. C.; COLLINS, L. *The Conflict of Laws, 14th ed.*, Sweet and Maxwell: 2006. 652 p.; TIMMER, L. J. E. *Abolition of Exequatur <...>*, p. 137–139. Iš PARCHAEV, D., KISIELIAUSKAITĖ, A., BAJORAITĖ, L. *Esminiai reglamento Briuselis I pakeitimai ir arbitražo ateitis jo taikymo kontekste*, Teisė, 2016, t. 98, p. 188; ZILINSKY, M., *Afschaffing van het exequatur onder het voorstel tot herschikking van de EEXVerordening: een hybride tussenvorm?* WPNR: 2011, p. 544-546. Iš KRAMER, X.E., *Cross-Border Enforcement and the Brussels I-bis Regulation: Towards a New Balance between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights*. 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2372701>.

rašto darbo tematiką, toliau bus apžvelgtos esminės Briuselis II a. reglamento nuostatos, įtvirtinančios laisvą teismų sprendimų judėjimą.

Pirmiausia, reikėtų pradėti nuo vienoje valstybėje narėje priimtų teismo sprendimų pripažinimo kitoje valstybėje narėje klausimo. Remiantis Briuselis II a. reglamento 21 straipsnio 1 dalimi, valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas pripažįstamas kitose valstybėse narėse netaikant jokių specialių procedūrų. Taigi, šios teisės normos turinys visiškai nesiskiria nuo Briuselis I a. reglamento 36 straipsnio. Tačiau, to paties negalima pasakyti apie Briuselis II a. reglamente įtvirtintus teismų sprendimų nepripažinimo pagrindus, kadangi jie turi savo išskirtinių bruožų. Čia turima omeny, jog nors ir yra bendrų nepripažinimo pagrindų⁷⁵, būdingų visiems teismo sprendimams, patenkantiems į Briuselis II a. reglamento dalykinę taikymo sritį, tačiau priklausomai nuo šeimos bylų kategorijų, gali skirtis ir jų nepripažinimo pagrindai. Štai pavyzdžiui teismo sprendimas, susijęs su tėvų pareigomis nėra pripažįstamas, jeigu jis buvo priimtas nesuteikus vaikui galimybės būti išklausytam teisme, pažeidžiant pagrindinius valstybės narės, kurioje prašoma pripažinti teismo sprendimą, proceso principus. Pažymėtina, kad šis teismo sprendimo nepripažinimo pagrindas nėra taikomas teismo sprendimams dėl santuokos nutraukimo. Tačiau, nepaisant tam tikrų nepripažinimo pagrindų neatitikimų, kurių buvimas yra sąlygotas šeimos teisinių santykių įvairove, Briuselis II a. reglamento 22 ir 23 straipsniuose įtvirtinti teismų sprendimų nepripažinimo pagrindai iš esmės atitinka nepripažinimo pagrindus numatytus Briuselis I a. reglamento 45 straipsnyje⁷⁶

Kalbant apie teismų sprendimų priimtų šeimos bylose ir kuriems yra taikomas Briuselis II a. reglamentas, vykdymo taisyklės kitose ES valstybėse narėse, yra atkreiptinas ypatingas dėmesys į egzekvatūros procedūros specifiką. Pabrėžtina, kad Briuselis II a. reglamento III skyriaus 2 skirsnis nustato užsienio teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu tvarką. Taigi, aptariamasis teisinis reguliavimas atitinka klasikinį egzekvatūros modelį, kadangi vykdymo valstybėje narėje yra priimamas kompetentingo teismo sprendimas dėl kitos valstybės narės teismo sprendimo paskelbimo vykdytinu, kuriuo pagrindu vėliau yra atliekami vykdymo veiksmai. Taigi, įvertinus aukščiau paminėtą teisinį reglamentavimą, gali susidaryti įspūdis, kad analizuojamame ES teisės akte laisvas teismų sprendimų judėjimas yra apsunkintas, lyginant pavyzdžiui su Briuselis I a. reglamentu. Tokia prielaida

⁷⁵ Pavyzdžiui, tiek reglamento 22 straipsnis, tiek 23 straipsnio a punkte yra numatyta, kad vienos valstybės narės teismo priimtas sprendimas nėra pripažįstamas kitoje valstybėje narėje, jeigu jis prieštarauja pastarosios valstybės narės viešajai tvarkai.

⁷⁶ Ši taisyklė nėra absoliuti, kadangi Briuselis I a. reglamento 45 straipsnio 1 dalies e punktas numato galimybę nepripažinti teismų sprendimo, priimto pažeidžiant apsaugines jurisdikcijos taisykles. Tuo tarpu Briuselis II a. reglamento 24 straipsnis vienareikšmiškai uždraudžia kilmės valstybės narės teismo jurisdikcijos peržiūrą.

gali būti laikoma teisinga, tačiau tik iš dalies. Šiuo atveju, egzekvatūros procedūros specifiškumui, lemiamą įtaką turi teismo sprendimo priklausomybė tam tikrai šeimos teisinių santykių grupei. Kitaip tariant, sutinkamai su Briuselis II a. reglamento 40-42 straipsniais, egzekvatūros procedūra nėra taikoma teismo sprendimams, priimtiems dėl bendravimo teisių ir vaiko gražinimo. Kartu pažymėtina, kad išimtinių taisyklių suteikimas teismų sprendimams dėl bendravimo teisių yra siejamas su užtikrinimu, kad vaikas savo vaikystės metais galėtų palaikyti ryšį su visais tėvų pareigų turėtojais, net jiems pradėjus gyventi skyriam ir tais atvejais, kai jie gyvena skirtingose valstybėse narėse⁷⁷. Be abejo, minėtas tikslas bus žymiai greičiau ir efektyviau įgyvendintas, panaikinus egzekvatūros procedūrą aptariamose rūšies teismų sprendimams. Kalbant apie egzekvatūros procedūros netaikymą teismo sprendimams, kuriais yra gražinamas neteisėtai išvežtas vaikas, yra paminėtina, jog yra be galo svarbu užtikrinti, kad šis sprendimas būtų greitai įvykdytas kitoje valstybėje narėje⁷⁸. Šis tikslas taip pat yra įtvirtintas Briuselis II a. reglamento preambulės 17 punkte, kuriame yra numatyta, jog vaiko neteisėto išvežimo ar negražinimo atvejais, vaiko gražinimas turėtų būti užtikrinamas nedelsiant. Svarbu paminėti, kad egzekvatūros netaikymas teismų sprendimams dėl bendravimo teisių ir vaiko gražinimo kartu lemia negalimumą pasinaudoti teismų sprendimo nepripažinimo pagrindais. Skirtingai negu Briuselis I a. reglamento atveju, kai panaikinus egzekvatūrą išliko anksčiau šiame rašto darbe minėta teismo sprendimo tikrinimo funkcija, suponuojanti suinteresuotos šalies teisę kreiptis į vykdymo valstybės narės teismą ginčijant teismo sprendimo pripažinimą ir vykdymą, Briuselio II a. 41-42 straipsniuose yra aiškiai numatyta, kad kilmės valstybės narės teismui patvirtinus sprendimą nustatytos formos pažymėjimu, toks teismo sprendimas yra pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje be galimybės ginčyti jo pripažinimą. Iš nagrinėjamo teisinio reglamentavimo seka, kad teoriškai yra įmanoma situacija, kai valstybėje narėje bus pripažintas ir pateiktas vykdymui teismo sprendimas, prieštaraujantis tos valstybės viešajai tvarkai. Tačiau, turint omeny faktą, kad po įstojimo į Europos Sąjungą kiekvienoje valstybėje narėje yra puoselėjamos bendraeuropinės vertybės, bei atsižvelgiant į tai, jog egzekvatūros procedūra yra netaikoma labai ribotai šeimos bylų kategorijai, yra mažai tikėtina, kad aukščiau paminėta abejone pasitvirtins praktikoje. Kita vertus, atsakymas į šį klausimą didžiąją dalimi priklauso nuo ES valstybių narių nacionalinės bei viršnacionalinės viešosios tvarkos išlygų analizės, kas

⁷⁷ 1989 m. lapkričio 20 d. Jungtinių Tautų vaiko teisių konvencija, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 60-1501; 2012 m. spalio 26 d. Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartija. OJ 2012 C 326, p. 391-407. Iš Reglamento Briuselis II a. taikymo praktinis vadovas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_lt.pdf>.

⁷⁸ *Ibid.*

užaina už šio rašto tyrinėjimo ribų ir toliau nebus nagrinėjama. Yra pagrindo manyti, kad aptariamam atveju didesnę problematiką laisvam teismų sprendimų judėjimui kelia ne viešosios tvarkos išlygos taikymo negalimumas, o nesuderinamų teismo sprendimų atsiradimo problematiką. Pavyzdžiui, Latvijos pilietė A neteisėtai išvežė savo vaiką iš Lietuvos į Latviją. Vaiko tėvas B kreipėsi į kompetentingą Lietuvos teismą, kuris priėmė sprendimą remiantis 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų⁷⁹ (toliau - 1980 m. Hagos konvencija), sugražinti neteisėtai išvežtą vaiką ir pateikė prašymą dėl gražinimo Latvijos kompetentingam teismui. Tačiau, Latvijos kompetentingas teismas, taikydamas 1980 m. Hagos konvencijos nuostatas bei Briuselis II a. reglamento 11 straipsnio 1-5 dalis, nusprendė vaiko negražinti. A nepateikė jokių pastabų kaip yra numatyta Briuselis II a. reglamento 11 straipsnio 7 dalyje. Dėl šios priežasties Latvijos Respublikos kompetentingas teismas įgijo jurisdikciją pagal Briuselis II a. reglamento 10 straipsnio b punkto iii papunktį spręsti klausimą dėl vaiko globos ir galutinėje instancijoje nusprendė vaiko nuolatinę gyvenamąją vietą nustatyti su motina Latvijoje, tačiau suteikti B bendravimo teises. Primintina, kad šis teismo sprendimas, remiantis Briuselis II a. reglamento 41 straipsniu, yra pripažįstamas ir vykdomas Lietuvoje netaikant egzekvatūros procedūros ir jokių nepripažinimo pagrindų. Tačiau, vykstant teisminei procesui Latvijoje, Lietuvoje buvo išnagrinėta civilinė byla, kurioje pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso⁸⁰ (toliau – CK) 3.180 straipsnį buvo neterminuotai apribotos B vadžia, nepaliekant teisės matytis su vaiku ir šis sprendimas įsiteisėjo vėliau negu Latvijos teismo sprendimas. Taigi, nagrinėjamų faktinių aplinkybių kontekste susiklostė situacija, kai Latvijoje priimtas teismo sprendimas dėl bendravimo teisių yra nesuderinamas su vykdymo valstybėje narėje (Lietuvoje) priimtu teismo sprendimu. Tokiu būdu, yra darytina pagrįsta išvada, jog konkrečioje situacijoje teismų sprendimo nesuderinamumo kaip nepripažinimo pagrindo netaikymas iškreipia laisvo teismų sprendimų judėjimo esmę, sukurdamas teisinį neaiškumą suinteresuotoms šalims ir vykdymo institucijoms.

2.3. Laisvas teismų sprendimų judėjimas Išlaikymo prievolių ir Paveldėjimo reglamentuose

⁷⁹ 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 51-1932

⁸⁰ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.

Išlaikymo prievolių reglamentas yra dar vienas ES teisės instrumentas, kuriuo yra įgyvendinamas laisvas teismų sprendimų judėjimas. Tokiu būdu, viena iš šio teisės akto reguliuojamų sričių yra vienoje valstybėje narėje priimtų teismų sprendimų dėl išlaikymo prievolių pripažinimas ir vykdymas kitoje valstybėje narėje. Šios Išlaikymo prievolių reglamento dalykinės srities teisiniam reglamentavimui yra skirtas analizuojamo reglamento V skyrius.

Teismų sprendimų dėl išlaikymo prievolių pripažinimas nėra išskirtinis, kadangi šios kategorijos bylose teismų sprendimai yra pripažįstami nereikalaujant taikyti jokių specialių procedūrų. Tačiau, galimybė užginčyti valstybėje narėje priimto teismo sprendimo pripažinimą bei vykdymą kitoje valstybėje narėje atitinkamu Išlaikymo prievolių reglamente numatytu nepripažinimo pagrindu, išimtinai priklauso nuo tam tikrų valstybės narės tarptautinių įsipareigojimų. Kitaip tariant, nagrinėjamame reglamente yra *expressis verbis* įtvirtinta, kad suinteresuota šalis turi teisę ginčyti kilmės valstybės narės teismo sprendimą tik tuo atveju, jeigu pastarajai valstybei narei yra privalomas 2007 m. Hagos protokolas. Primintina, kad 2007 m. Hagos protokolas yra taikomas visoms ES valstybėms narėms, išskyrus Daniją ir Jungtinę Karalystę⁸¹. Kartu pažymėtina, kad galimybė taikyti teismo sprendimo priimto civilinėje byloje dėl išlaikymo prievolių nepripažinimo pagrindus atsiranda tik tada, jeigu kilmės valstybei narei yra neprivalomas 2007 m. Hagos protokolas.

Vienos valstybės narės teismo sprendimo vykdymui kitoje valstybėje narėje taip pat yra reikšmingas aukščiau paminėto 2007 m. Hagos protokolo privalomumas, nes nuo šios aplinkybės priklauso ir egzekvatūros procedūros taikymas. Taigi, remiantis Išlaikymo prievolių reglamento 17 straipsnio 2 dalimi, jeigu kilmės valstybei yra privalomas minimas protokolas, tai vykdymo valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas yra vykdomas nereikalaujant jo paskelbti vykdytinu, t.y. netaikant egzekvatūros procedūros. Tuo tarpu, sutinkamai su Išlaikymo prievolių reglamento 26 straipsniu, jeigu teismo sprendimas, patenkantis į Išlaikymo prievolių reglamento dalykinę taikymo sritį, buvo priimtas valstybėje narėje, kurios nesaisto 2007 m. Hagos protokolas, bus taikoma egzekvatūros procedūra.

Kalbant apie Paveldėjimo reglamentą, yra paminėtina, kad šiame ES teisės akte įtvirtintas teisinis reguliavimas, kuris yra aktualus šio rašto darbo tematikai, iš esmės nesiskiria nuo anksčiau aptartų reglamentų. Iš tikrųjų, vadovaujantis Paveldėjimo reglamento nuostatomis, teismų sprendimų vykdymas yra įgyvendinamas pasinaudojant egzekvatūros procedūra bei paliekant teisę suinteresuotai šaliai užginčyti teismo sprendimo

⁸¹ Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos oficialus tinklapis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 18 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=133>>.

paskelbimą vykdytinu vadovaujantis nagrinėjamo reglamento 40 straipsnyje įtvirtintais nepripažinimo pagrindais, kurie nesiskiria nuo anksčiau minėtų Briuselis I a. reglamente numatytų pagrindų.

2.4. Teisės normų ir principų įtvirtintų reglamentuose Nr. 1215/2012, 4/2009, 2201/2003, 650/2012 ir skirtų laisvo teismų sprendimų judėjimo reguliavimui, tarpusavio santykis.

Norint atsakyti į klausimą, ar teisinis reguliavimas skirtas laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese yra darnus ir patogus, reikia įvertinti šiam klausimui aktualias aukščiau paminėtų teisės aktų nuostatas ir esant būtinumui atlikti atitinkamus palyginimo veiksmus.

Visų pirma, kiekviename iš analizuojamų ES teisės instrumentų, yra įtvirtinta teisės norma, kuria remiantis vienoje valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas yra pripažįstamas kitoje valstybėje narėje netaikant jokių specialių procedūrų.⁸² Yra pagrįstai manyti, jog minima elgesio taisyklė gali būti laikoma abipusio pasitikėjimo principo tarp valstybių narių įgyvendinimo rezultatu. Tęsiant užsienio teismų sprendimų pripažinimo, kaip vieno iš esminių laisvo teismų sprendimų judėjimo elementų, analizę, yra be galo svarbu palyginti nepripažinimo pagrindams taikomą teisinį reglamentavimą. Sugretinus analizuojamų teisės aktų nepripažinimo pagrindus, darytina išvada, kad šis teisės institutas yra pakankamai harmonizuotas, nes reglamentuose įtvirtinti nepripažinimo pagrindai iš esmės nesiskiria. Ši teiginį pagrindžia aplinkybė, jog kiekvienas iš pirmų trijų aptariamų reglamentų leidžia nepripažinti kitoje valstybėje narėje priimto teismo sprendimo jeigu jis: a) prieštarauja vykdymo valstybės narės viešajai tvarkai; b) buvo priimtas atsakovui nedalyvaujant teismo procese ir atsakovas neužginčijo tokio sprendimo kai turėjo galimybę tai padaryti⁸³; c) yra nesuderinamas su vykdymo valstybės narės priimtu teismo sprendimu tarp tų pačių šalių. Kalbant apie nepripažinimo pagrindą susijusį su kilmės valstybės narės teisme priimto sprendimo nesuderinamumu su kitoje valstybėje narėje arba trečioje valstybėje priimtu teismo sprendimu, yra paminėtina, jog Briuselis I a. reglamentas, Paveldėjimo reglamentas, Išlaikymo prievolių reglamentas vienodai apibrėžia šį pagrindą, o Briuselis II a. reglamente jo turinys priklauso nuo teismo sprendimo pobūdžio. Čia turima omeny, kad remiantis Briuselis II a. reglamento 22 straipsnio d punktu, teismo sprendimas

⁸² Briuselis I a. reglamento 36 straipsnis., Briuselis II a. reglamento 21 straipsnis., Išlaikymo prievolių reglamento 17 ir 23 straipsniai., Paveldėjimo reglamento 39 straipsnis.

⁸³ Briuselis II a. reglamento atveju „nedviprasmiškai pritarė teismo sprendimui“

dėl santuokos nutraukimo nėra pripažįstamas, jeigu jis yra nesuderinamas su ankstesniu teismo sprendimu priimtu kitoje valstybėje narėje arba ne valstybėje narėje tarp tų pačių šalių ir atitinkančiu būtiną vykdymo valstybės narės pripažinimo sąlygas, o vadovaujantis to paties teisės akto 23 straipsnio f punktu, teismo sprendimas susijęs su tėvų pareigomis nėra pripažįstamas, jeigu jis yra nesuderinamas su vėlesniu teismo sprendimu priimtu vaiko nuolatinės gyvenamosios vietos teismo ir atitinkančiu būtiną vykdymo valstybės narės pripažinimo sąlygas. Svarbu paminėti, kad egzistuoja nepripažinimo pagrindų, būdingų ne visiems, o tik konkrečioms analizuojamiems reglamentams. Pavyzdžiui, Briuselis I a. reglamento 45 straipsnio 1 dalies e punktas numato galimybę nepripažinti teismų sprendimo, priimto pažeidžiant apsauginės jurisdikcijos taisykles. Taipogi, pagal Briuselis II a. reglamento 23 straipsnio d punktą, teismo sprendimas priimtas dėl tėvų pareigų nėra pripažįstamas, kai to paprašo bet kuris asmuo, teigiantis, kad teismo sprendimas pažeidžia jo tėvų pareigas, jei minėtas teismo sprendimas buvo priimtas pirmiau nurodytam asmeniui nesuteikus galimybės būti išklaustam. Tačiau, įvertinus aukščiau paminėtų nepripažinimų pagrindų neatitikimus, yra darytina išvada, kad toks teisinio reguliavimo diferencijavimas turėtų būti laikomas ne teisėkūros proceso trūkumų rezultatu, o siekiu suteikti tam tikram subjektų ratui papildomą teisinę apsaugą, praplečiant užsienio teismų sprendimų nepripažinimo pagrindus.

Kalbant apie teismų sprendimų vykdymą, yra pažymėtina, kad taisyklė, pagal kurią kilmės valstybėje narėje priimto teismo sprendimo vykdymas kitoje valstybėje narėje vyksta pagal pastarosios valstybės narės nacionalinę teisę, yra būdinga visiems nagrinėjamiems reglamentams. Be to, tais atvejais, kai nagrinėjami reglamentai numato egzekvatūros procedūros taikymą, jos reglamentavimas yra pakankamai suvienodintas. Tiek Briuselis II a. reglamentas, tiek Išlaikymo prievolių reglamentas numato suinteresuotos šalies teisę kreiptis į kilmės valstybės narės teismą, kad būtų išduotas standartinės formos pažymėjimas, kurį kartu su kitais reikiama dokumentais pateikus vykdymo valstybės narės kompetentingam teismui, kilmės valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas yra paskelbiamas vykdytinu (arba užregistruojamas vykdymui). Taipogi, pastaruosiuose reglamentuose iš esmės nesiskiria procedūra, kuria yra įgyvendinama šalies teisę apskūsti teismo sprendimo pripažinimą vykdytinu.

Aptariamuose reglamentuose yra daugybę teisės normų, kurie sukuria nevienodą teisinį reguliavimą, skirtą reglamentuoti laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese. Viena iš priežasčių, lemiančių užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo srities teisinio reglamentavimo įvairovę, yra egzekvatūros procedūros skirtingumas. Anksčiau šiame rašto darbe atlikta reglamentų Nr. 1215/2012, 4/2009, 2201/2003,

650/2012 analizė, suponuoja išvadą, kad nėra vieningo teisinio reguliavimo, pagal kurį egzekvatūros procedūra būtų visuotinai taikoma arba netaikoma. Iš tikrųjų, Briuselis I a. reglamentas ir Išlaikymo prievolių reglamentas buvo priimti tais pačiais metais, tačiau pirmajame teisės akte egzekvatūros procedūra yra panaikinama, o kitame iki šiol yra taikoma. Kituose analizuojamuose teisės aktuose yra įtvirtintas dalinis egzekvatūros modelis, supnuojantis egzekvatūros procedūros taikymą nuo tarpusavyje nesusijusių veiksmų. Kitaip tariant, sutinkamai su Briuselis II a. reglamento režimu, egzekvatūros taikymas priklauso nuo teismo sprendimo, kurį yra siekiama vykdyti, pobūdžio. Tuo tarpu remiantis Išlaikymo prievolių reglamente įtvirtintu teisiniu reguliavimu, egzekvatūros procedūros taikymo privalomumas yra siejamas išimtinai su 2007 m. Hagos protokolo taikymu, t.y. egzekvatūros procedūra yra taikoma tik teismo sprendimams priimtiems valstybėse narėse, kurioms nėra privalomas 2007 m. Hagos protokolas. Atkreiptinas ypatingas dėmesys, kad net ir tais atvejais, kai egzekvatūra nėra taikoma, analizuojami reglamentai sukuria nevienodas teises pasekmes suinteresuotoms šalims. Tinkamas pavyzdys, iliustruojantis šį teiginį būtų Briuselis I a. reglamento ir Briuselis II a. reglamento bei Išlaikymo prievolių reglamento atitinkamų nuostatų tarpusavio santykis. Tiek Briuselis II a. reglamento 41-42 straipsniai, tiek Išlaikymo prievolių reglamento 17 straipsnis aiškiai nustato ribojimą ginčyti kitoje valstybėje narėje priimtų teismo sprendimų pripažinimą. Tuo tarpu Briuselis I a. reglamento režimas suteikia teisę suinteresuotai šaliai pasinaudojant 45 straipsnyje įtvirtintais nepripažinimo pagrindais užginčyti kilmės valstybėje narėje priimto teismo sprendimo pripažinimą vykdymo valstybėje narėje ir vienam iš pagrindų pasitvirtinus nutraukti vykdymo procesą.

Svarbu paminėti, kad dėl analizuojamų reglamentų nuostatų įvairovės, asmens, norinčio pripažinti ir vykdyti kitos valstybės narės teismo sprendimą, padėtis tam tikrais atvejais yra apsunkinama arba palengvinama. Pavyzdžiui, Briuselis I a. reglamentas nenumato kreditoriui pareigos turėti atstovą ir pašto adresą vykdymo valstybėje narėje. Pažymėtina, kad toks reguliavimas yra atkartojamas Išlaikymo prievolių reglamente ir Paveldėjimo reglamente. Be abejo, šia teisės norma yra palengvinama šalies, prašančios pripažinti ir vykdyti kitoje valstybėje narėje priimtą sprendimą, padėtis, kadangi ji dėl to nepatiria papildomų išlaidų. Tuo tarpu Briuselis II a. reglamentas aiškiai ir nedviprasmiškai nustato šalies pareiga turėti pašto adresą ir atstovą vykdymo valstybėje narėje. Taipogi, kaip buvo anksčiau minėta, teismo sprendimu Briuselis I a. reglamento prasme yra suprantama ir kilmės valstybėje narėje priimta nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Dėl šios priežasties, kreditorius gali veiksmingiau patenkinti savo reikalavimą kitoje valstybėje narėje, nes minima nutartis yra tiesiogiai joje vykdoma. Tačiau, kituose

analizuojamuose reglamentuose nutartis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo nepatenka po kilmės valstybėje narėje priimto teismo sprendimo apibrėžimu, todėl asmuo norėdamas taikyti laikinąsias apsaugos priemones vykdymo valstybėje narėje turi inicijuoti atskirą procesą pagal tos valstybės narės nacionalinę teisę.

Kartu pažymėtina, kad esamų ES teisės aktų, reguliuojančių laisvą teismų sprendimų judėjimą ES mastu, šiai dienai nepakanka. Iš tikrųjų, teisinio reguliavimo problematika slypi analizuojamų teisės aktų dalykinėje taikymo srityje, kurią įvertinus yra padaroma pagrįsta išvada, jog ES teisės sukuriamas paprastesnis ir efektyvesnis teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo būdas yra taikomas ribotai teismų sprendimų kategorijai. Kitaip tariant, dėl tokio fragmentuoto teisinio reglamentavimo iš ES pusės, pakankamai dideli civilinės teisės dalis lieka „už borto“. Pavyzdžiui, palankesnėmis kolizinėmis teisės normomis nėra galimybės pasinaudoti bylose dėl fizinių asmenų statuso arba teismo ir veiksnio, nuosavybės teisių, atsirandančių iš santuokos, tėvystės (motinystės) nustatymo ar nugincijimo, įvaikinimo ar kitų teisinių santykių, kurie nepatenka į analizuojamų reglamentų dalykinę taikymo sritį.⁸⁴ Taipogi, dabartinis sektorinis reguliavimas, t.y. situacija kai tam tikrą teisinių santykių grupę reglamentuoja atskiras ES teisės aktas, turi neigiamą poveikį laisvam teismų sprendimų judėjimui, kadangi suinteresuoto asmens galimybes įgyvendinti savo teises yra apsunkinamos ir dėl šios priežasties potencialios bylos nepasiekia vykdymo institucijų. Atsižvelgiant į tokią padėtį, yra manančių, kad ES tarptautinė privatinė teisė turi būti kodifikuota. Kodekso kūrimo idėja yra ypač stipri tarp Prancūzijos ir Vokietijos teisės mokslininkų.⁸⁵ Tačiau, yra sutiktina su Kramer pozicija, jog ES tarptautinės teisės kodifikavimas kelia pagrįstų abejonių, atsižvelgiant į politines priežastis, skirtingą požiūrį į bendrąsias civilinės teisės koncepcijas bei valstybių narių materialinės teisės įvairovę.⁸⁶ Dar verta paminėti, kad šio rašto darbo 2.3 dalyje išvardintos priežastys, trukdančios laisvam teismų sprendimų judėjimui nėra eliminuotos nagrinėjamų teisės aktų pagalba. Todėl, yra pagrįstai manyti, jog vykdymo procedūros įgyvendinimas pagal kiekvienos valstybės narės nacionalinę teisę ir aptariamų reglamentų sukuriama teisinio reguliavimo teritorinis fragmentavimas turi neigiamą poveikį laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese.

⁸⁴ Išskyrus bankroto bylas, kurioms yra taikomas 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų.

⁸⁵ HOFFMANN, F., *Grenzen überwinden –Prinzipien bewahren*, 2012, p. 184-197; CZEPLAK, M., *Would we like to have a European Code of Private International Law?*, *European Review of Private Law*: 2010, p. 705-728. Iš KRAMER, X., et al. *European Framework for Private International Law: Current Gaps and Future Perspectives*, 2012 [interaktyvus], [žiūrėta 2017 vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121219ATT58300/20121219ATT58300EN.pdf>>.

⁸⁶ Ibid.

Tokiu būdu, atsižvelgiant į tai, kas aukščiau išdėstyta, yra darytina išvada, kad nesant vieningo teisės akto, kuris reglamentuotų laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese, teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklių reglamentavimas yra paliktas daugeliui ES antrinės teisės aktų. Nors aukščiau paminėtų reglamentų nuostatos užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo srityje yra pakankamai suderintos, visgi egzistuoja esminiai neatitikimai, diferencijuojantys minimos srities teisės normas priklausomai nuo reglamentų dalykinės taikymo srities. Visa tai kartu su geografiniu fragmentavimu ir valstybių narių teisinių sistemų įvairove turi neigiamą poveikį laisvam teismų sprendimų judėjimui, kadangi yra didinamas proceso nepatogumo laipsnis ir atsiranda teisinis neaiškumas, kurie neretai atgraso suinteresuotas šalis nuo tarptautinio vykdymo proceso inicijavimo ES erdvėje.

2.5. Reglamentų Nr. 805/2004 ir Briuselis I a. tarpusavio santykis

Šiame rašto darbe yra be galo svarbu aptarti Reglamentų Nr. 805/2004 ir Briuselis I a. tarpusavio santykį, kadangi atlikus šį veiksma bus galima atsakyti į klausimą, ar Reglamentas Nr. 805/2004 yra reikalingas ES teisinėje sistemoje, įsigaliojus naujam Briuselio režimui. Aptariamas klausimas kyla todėl, kad Reglamento Nr. 805/2004 pagrindinis priėmimo tikslas, įtvirtintas jo 1 straipsnyje, buvo teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo teisinio reguliavimo sukūrimas, kuriame neegzistuočių egzekvatūros procedūros, kuri yra būdinga Briuselis I reglamentui. Dėl šios priežasties, egzekvatūros procedūros panaikinimas Briuselio I a. reglamente turėtų sąlygoti Reglamento Nr. 805/2004 praktinės reikšmės sumažėjimą. Tačiau, vargu ar vieno iš Reglamento Nr. 805/2004 tikslų patenkinimas galėtų lemti viso teisės akto nereikalingumą. Todėl siekiant pateikti tikslingesnį atsakymą į aukščiau užduotą klausimą, reikėtų sugretinti ir palyginti nagrinėjamų ES antrinės teisės aktų atitinkamas nuostatas.

Pirmiausia, reikėtų pradėti nuo analizuojamų teisės aktų dalykinės taikymo srities. Sugretinus Briuselis I a. reglamento 1 straipsnį su Reglamento Nr. 805/2004 2 straipsniu, susidaro įspūdis, kad abiejų teisės aktų dalykinė taikymo sritis yra vienoda. Tačiau, aptariamų teisės aktų dalykinės taikymo srities skirtumas visgi egzistuoja, kadangi sutinkamai su Reglamento Nr. 805/2004 3 straipsniu, šis teisės aktas yra taikomas tik teismo sprendimams dėl neginčytinų reikalavimų. Toks teisinis reguliavimas iš esmės susiaurina pastarojo teisinio instrumento dalykinę taikymo sritį, lyginant su Briuselis I a. reglamentu, kuris *inter alia* yra taikomas teismo sprendimams dėl neginčytinų reikalavimų. Taipogi, kaip ne kartą buvo minėta šiame rašto darbe, Briuselis I a. reglamente teismo nutartys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo patenka po teismo sprendimo

apibrėžimu, priešingai negu Reglamente Nr. 805/2004. Vertinant nagrinėjamų teisės aktų geografinę taikymo sritį, yra pažymėtina, jog Briuselis I a. reglamentas yra taikomas visose ES valstybėse narėse be išimties, tuo tarpu Reglamento Nr. 805/2004 geografinė taikymo sritis yra apribota, nes jis nėra taikomas Danijoje. Taigi, yra darytina išvada, jog Briuselis I a. reglamento taikymo sritis yra žymiai platesnė negu Reglamento Nr. 805/2004, kas daro pirmiau paminėtą teisės aktą patrauklesnį asmenims, inicijuojantiems tarptautinį teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo procesą ES erdvėje.

Atsakant į aukščiau užduotą klausimą, reikėtų atlikti tam tikrų nagrinėjamų reglamentų nuostatų, reglamentuojančių teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sritį, analizę. Kaip ne kartą buvo minėta šiame rašto darbe, egzekvatūros atsisakymas, kuris buvo įgyvendintas Briuselis I a. reglamente skiriasi nuo klasikinio egzekvatūros procedūros atsisakymo modelio, įtvirtinto Briuselis II a. reglamente ir Išlaikymo prievolių reglamente. Iš tikrųjų, pastarųjų teisės aktų reguliavimas, neleidžia vykdymo valstybėje narėje ginčyti kilmės valstybės narės teismo priimto sprendimo pripažinimą ir vykdymą. Tuo tarpu į Briuselis I a. reglamentą buvo perkelti Briuselis I reglamento nepripažinimo pagrindai, suteikiantys teisę suinteresuotoms šalims apskųsti užsienio teismo sprendimo pripažinimą ir vykdymą. Reglamento Nr. 805/2004 režimas yra artimas klasikiniam egzekvatūros procedūros atsisakymo modeliui, kadangi minimo teisės akto 5 straipsnyje yra *expressis verbis* įtvirtinta, jog yra nesuteikiama jokios galimybės nepritarti kilmės valstybėje narėje priimto teismo sprendimo pripažinimui. Taigi, vykdymo valstybėje narėje šaliai yra suteikiama vienintelė galimybė užginčyti teismo sprendimo vykdymą, kai jis yra nesuderinamas su valstybėje narėje ar trečiojoje šalyje anksčiau priimtu teismo sprendimu ir yra tenkinamos Reglamento Nr. 805/2004 21 straipsnio sąlygos. Atkreiptinas ypatingas dėmesys, kad Europos vykdomojo rašto išdavimas nebūtinai sąlygoja kreditoriaus reikalavimo patenkinimą vykdymo valstybėje narėje, nes sutinkamai su Reglamento Nr. 805/2004 10 straipsnio nuostatomis, Europos vykdomasis raštas gali būti panaikintas kilmės valstybėje narėje. Tačiau, skolininkas turės inicijuoti teisminį procesą ne vykdymo valstybėje narėje, o kilmės valstybėje narėje, t.y. dažniausiai kreditoriaus buvimo vietoje. Todėl toks reguliavimas yra daug patogesnis kreditoriui, negu Briuselio režimas, kai kreditorius yra įtraukiamas į teismo sprendimo pripažinimo ir vykdymo apskundimo procesą kitoje valstybėje narėje.

Verta paminėti, kad Europos vykdomojo rašto ir Briuselis I a. reglamento 53 straipsnyje numatytos pažymos, išdavimo taisyklės kilmės valstybėje narėje skiriasi. Pažymėtina, kad pastaroji pažyma dėl vykdytino kilmės valstybės narės teismo sprendimo yra besąlygiškai išduodama suinteresuotos šalies prašymu kompetentingame teisme. Tuo

tarpu kilmės valstybės narės teismas gali atsisakyti išduoti Europos vykdomąjį raštą, jeigu yra netenkinamos Reglamento Nr. 805/2004 6 straipsnio numatytos sąlygos.⁸⁷ Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodekso⁸⁸ (toliau – CPK) 130 straipsnyje yra numatytas procesinių dokumentų įteikimas viešo paskelbimo būdu. Tačiau, Lietuvos nacionalinėje teismų praktikoje yra pripažįstama, kad toks įteikimas nėra pripažįstamas tinkamu įteikimu Reglamento Nr. 805/2004 prasme⁸⁹. Iš to seka, kad atsakovui procesinius dokumentus įteikus viešo paskelbimo būdu, Europos vykdomasis raštas nebus išduotas. Kita vertus, yra galimybė atitaisyti minimalių reikalavimų nesilaikymą, pasinaudojant Reglamento Nr. 805/2004 18 straipsniu. Tačiau, dėl to kreditorius gali patirti papildomų laiko ir pinigų sąnaudų.

Tokiu būdu, įvertinus viską, kas aukščiau išdėstyta, yra darytina išvada, kad po Briuselis I a. reglamento įsigaliojimo, Reglamento Nr. 805/2004 praktinė reikšmė susilpnėjo, atsižvelgiant į daug platesnę Briuselis I a. reglamento taikymo sritį. Tačiau, turint omeny faktą, jog egzekvatūros atsisakymo įtvirtinimas Briuselis I a. reglamente yra pakankamai atitolęs nuo jo klasikinio modelio, Reglamentas Nr. 805/2004 iki šiol yra aktualus, kadangi jo sukurtas teisinis reguliavimas, įpareigojantis skolininką ginčyti Europos vykdomojo rašto išdavimą kilmės valstybėje narėje, yra patogus kreditoriui. Taigi, šiuo metu nėra pakankamo teisinio ir faktinio pagrindo eliminuoti pastarąjį reglamentą iš ES teisinės sistemos.

⁸⁷ Čia yra atkreiptinas dėmesys, kad kai kurios iš 6 straipsnyje numatytų sąlygų nukreipia į pasenusią Briuselis I reglamento redakciją. Tokiu būdu atsižvelgiant į Briuselis I a. reglamento tęstinumą, turi būti taikomos atitinkamos Briuselis I a. reglamento nuostatos.

⁸⁸ Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.

⁸⁹ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2013 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje V.M. v. G.M., Nr. 2S-1909-392/2013. Kauno apygardos teismas Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „General Financing“ v. S.G., Nr. 2S-860-153/2012.

3. KAI KURIE LAISVO TEISMŲ SPRENDIMŲ JUDĖJIMO ES CIVILINIAME PROCESE PROBLEMINIAI ASPEKTAI

3.1. Laisvas teismų sprendimų už akių, priimtų civilinėse ir komercinėse bylose, judėjimas ES civiliniame procese

Teismų sprendimų priimtų už akių institutas tiek nacionalinėje, tiek ES teisėje yra pakankamai plati tema, kuria gali būti parašytas atskiras mokslinis darbas. Dėl šios priežasties, atsižvelgiant į šio rašto darbo tematiką bei koncentruotumo ir ekonomiškumo sumetimais, toliau bus apžvelgta už akių priimtų teismų sprendimų civilinėse/komercinėse bylose problematika ir jos įtaka laisvam teismų sprendimų judėjimui ES civiliniame procese.

Prieš pradėdant nagrinėti aukščiau paminėtus aspektus, reikėtų trumpai apibrėžti sprendimų už akių institutą. Nėra pagrindo nesutikti su F. Bauro pozicija, kad nagrinėjamas civilinio proceso teisės institutas yra būdingas visiems moderniems civilinio proceso kodeksams.⁹⁰ Pavyzdžiui, Lietuvoje teismų sprendimų už akių priėmimo procedūrą reglamentuoja CPK 285-289 straipsniai, Estijoje – Estijos Respublikos civilinio proceso kodekso⁹¹ 407-422 straipsniai, Vokietijoje – Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodekso⁹² 330-331 straipsniai. Todėl, galima daryti prielaidą, jog visų 28 ES valstybių narių teisinėse sistemose egzistuoja teismo teisė įstatymų numatytais atvejais priimti sprendimą už akių. Pažymėtina, kad sprendimų už akių institutu yra bandoma kovoti su šalies piktnaudžiavimu, pasireiškiančiu neatvykimu į teismo posėdžius bei kitų privalomų procesinių veiksmų neatlikimu, kas lemia teismo ginčo nagrinėjimo vilkinimą. Taigi, atsižvelgiant į tokį šalies nesąžiningumą bei siekiant įgyvendinti civilinio proceso koncentruotumo ir ekonomiškumo principus, kartu užtikrinant šalių interesų pusiausvyrą, teismams yra leidžiama tam tikrais atvejais nukrypti nuo anksčiau minėto *audiatur et altera pars* principo ir priimti sprendimą už akių. Tačiau, dėl laisvo asmenų

⁹⁰ BAUR, F., Die Rechtsbehelfe gegen Versäumungsurteile im deutschen und im österreichischen Zivilprozess // Festgabe für H. W. Fasching Zum 70 Geburtstag / Hrsg.: JELINEK, W., BÖHM, P., KONECNY, A., BUCHEGGER, W., Wien, 1993, p. 488. Iš LAUŽIKAS, E., MIKELĖNAS V., NEKROŠIUS, V. Civilinio proceso teisė II tomas, Vilnius: Justitia, 2005, p. 171-172.

⁹¹ Estijos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510012017004/consolide>>

⁹² Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. *Imperijos (Reicho) teisės biuletenis*, 1892, Nr. 477, [žiūrėta 2017 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html>

judėjimo ES erdvėje padidėjus asmenų mobilumui, iškyla pagrįstas klausimas, kokie yra už akių priimtų teismų sprendimų komercinėse ir civilinėse bylose pripažinimo ir vykdymo ypatumai kitose valstybėse narėse.

Visų pirma, Briuselis I a. reglamento dalykinėje taikymo srityje, už akių priimti teismo sprendimai nėra specialiai išskirti, kas suponuoja pagrįstą išvadą, jog šis ES antrinės teisės aktas yra taikytinas šiai teismų sprendimų rūšiai. Tačiau, vienas iš esminių kitoje valstybėje narėje priimtų teismo sprendimų nepripažinimo pagrindų, yra aptariamo reglamento 45 straipsnio 1 dalies a punkte numatytas atvejis, kai teismo sprendimas buvo priimtas, jei atsakovui, kuris neatvyko į teismą, laiku ir tinkamu būdu nebuvo įteiktas bylos iškėlimo arba lygiavertis dokumentas, kad jis galėtų pasirengti savo gynybai, išskyrus atvejus, kai atsakovas neužginčijo teismo sprendimo, nors turėjo galimybę tai padaryti. Be abejo, šis nepripažinimo pagrindas yra skirtas teismų sprendimams, priimtiems už akių. Kartu pažymėtina, kad nuo Briuselis I a. reglamento taikymo momento pradžios praėjo mažai laiko, kad ESTT galėtų suformuoti analizuojamo reglamento 45 straipsnio taikymo praktiką. Kita vertus, Briuselis I a. reglamento preambulės 34 punkte yra įtvirtintas Briuselis I reglamento bei 1968 m. Briuselio konvencijos tęstinumas. Todėl, atsižvelgiant į aukščiau paminėtą tęstinumą principą, atitinkamais atvejais gali būti aktualūs ESTT išaiškinimai, padaryti dėl pastarųjų teisės aktų nuostatų.

Svarbu paminėti, kad dar anksčiau minėtos Briuselio konvencijos 27 straipsnio 2 dalyje buvo numatytas aukščiau paminėtas teismo sprendimo už akių nepripažinimo pagrindas. Tačiau, jo formuluotė buvo žymiai siauresnė ir apsiribojo vien bylos iškėlimo dokumento tinkamu savalaikiu neįteikimu atsakovui. Taigi, priėmus Briuselis I reglamentą aptariamas nepripažinimo pagrindas buvo praplėstas išimtimi, kuri numatė jo netaikymo galimybę kai atsakovui buvo įmanoma apskūsti jau priimtą sprendimą už akių bei prieveiksmio „tinkamai“ išbraukimu. Šiame kontekste yra paminėtinas ESTT sprendimas *ASML* byloje⁹³, kurioje teismas apžvelgė nagrinėjamo nepripažinimo pagrindo turinio skirtumą Briuselio konvencijoje ir Briuselis I reglamente, kartu paaiškindamas jo išplėtimo būtinybę. Iš tikrųjų, Briuselio konvencijoje numatytas teisinis reguliavimas atverdavo plačias galimybes atsakovo, kuriuo atžvilgiu kilmės valstybėje narėje yra priimtas sprendimas už akių, piktnaudžiavimui. Kaip tinkamai nurodė generalinė advokatė *ASML* byloje, tokio piktnaudžiavimo pradžia yra siejama su dviem išvadomis, kurias anksčiau padarė ESTT. Pirmoji išvada buvo padaryta *Lancray* byloje⁹⁴, kur vienai iš šalių neišvertus

⁹³ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. gruodžio 14 d. sprendimas *ASML Netherlands C-283/05*, EU:C:2006:787.

⁹⁴ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1990 m. liepos 3 d. sprendimas *Isabelle Lancray C-305/88*, EU:C:1990:275.

bylos iškėlimo dokumento (nors dokumente esanti kalba buvo šalių vartojama palaikant verslo santykius), teismas konstatavo, kad formalių reikalavimų nesilaikymas įteikiant bylos iškėlimo dokumentą neleidžia pripažinti už akių priimto sprendimo, net jei tas pažeidimas nekenkia atsakovo interesams ir šis turėjo pakankamai laiko savo gynybai užtikrinti. Antroji išvada yra siejama su *Minalmet* byla⁹⁵, kurioje teismas nusprendė, kad net ir tuo atveju, kai atsakovui yra įteiktas sprendimas už akių, su kuriuo jis susipažino ir turėjo teisę apskūsti, vis tiek yra galimybė pasinaudoti nagrinėjamu teismų nepripažinimo pagrindu. Tokia ydinga teismų praktika, suteikė plačias galimybes atsakovui piktnaudžiauti procesu, kadangi jam žinant, kad teisminis ginčas tikėtina bus pralaimėtas ir neturint turto kilmės valstybėje narėje į kurį galės būti nukreiptas išieškojimas, atsakovas laisvai ir nevaržomai savo buvimo vietos teisme galėjo ginčyti už akių priimto sprendimo pripažinimą aukščiau paminėtu formaliu pagrindu, tuo atimdamas iš kreditoriaus galimybę patenkinti savo reikalavimą. Tokiu būdu, buvo eliminuotas šalių interesų pusiausvyros principo pažeidimas tiek teisėkūros pagalba, koreguojant teismų sprendimų nepripažinimo pagrindo turinį vėlesnėse teisės aktuose, tiek teismų pagalba, ESTT keičiant analizuojamo nepripažinimo pagrindo taikymo praktiką.

Yra pagrįstai manyti, kad Briuselis I reglamento 34 straipsnio 2 punktą ir Briuselis I a. reglamento 45 straipsnio 1 dalies b punktą pagal savo turinį ir prasmę įtvirtina vienodą teisinį reglamentavimą. Čia svarbu paminėti, jog tiek angliškose, tiek vokiškose šių dviejų reglamentų versijose, nagrinėjamo teismų sprendimų nepripažinimo pagrindo tekstas nesiskiria. Todėl yra sunkiai paaiškinama situacija, kodėl lietuviškoje naujosios redakcijos reglamento versijoje reikėjo keisti nepripažinimo pagrindo tekstą. Taipogi, šio nepripažinimo pagrindo keitimas nebuvo numatytas nei Pasiūlyme, nei Žaliojoje knygoje. Iš to seka, kad Briuselis I reglamento 34 straipsnio 2 punkto susiformavusi taikymo praktika, gali būti panaudota Briuselis I a. reglamento 45 straipsnio 1 dalies b punktui. Ši teisinė prielaida turi ypatingą reikšmę, kadangi panaudojus aktualius ESTT išaiškinimus, gali būti atsakyta į klausimą kiek Lietuvos nacionalinis sprendimų už akių institutas yra suderinamas su Briuselio I a. reglamentu.

Šiame kontekste yra dar kartą atkreiptinas dėmesys į anksčiau minėtą *ASML* bylą, po kurios buvo pakeistas formalistinis požiūris į atsakovo teisę į gynybą, kilmės valstybėje narėje priimant sprendimą už akių. Kitaip tariant, atsakant į prejudicinį klausimą, teismas pažymėjo, kad atsakovo galimybė apskūsti už akių jo atžvilgiu priimtą sprendimą, egzistuoja tik tada jei jis realiai žinojo šio sprendimo turinį, nes šis jam buvo įteiktas laiku,

⁹⁵ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1992 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Minalmet GmbH C-123/91*, *EU:C:1992:432*.

kad jis galėtų susitarti dėl savo gynybos kilmės valstybės teisme. Tai suponuoja išvadą, kad vien nacionalinių įteikimo taisyklių formalus laikymasis yra nepakankamas, nes atsakovas privalo būti realiai susipažinęs su sprendimo už akių turiniu, kad galėtų efektyviai pasinaudoti teise į gynybą. Tai kelia tam tikrą problematiką už akių priimtų teismų sprendimų, kuriuose procesiniai dokumentai buvo įteikti viešo paskelbimo būdu, laisvam judėjimui ES erdvėje. Kaip buvo anksčiau minėta šiame rašto darbe, Lietuvos civilinio proceso teisėje yra žinomas procesinių dokumentų įteikimas viešo paskelbimo būdu. Praktikoje šis procesinių dokumentų įteikimo būdas yra įgyvendinamas, bylą nagrinėjančiam teismui paskelbus atitinkamą informacinį pranešimą Lietuvos teismų oficialaus tinklapio specialiaame teismų pranešimų skiltyje.⁹⁶ Pabrėžtina, jog bylos šaliai prisijungus prie minimos sistemos, nėra suteikiama galimybė, pasinaudojant elektroninio ryšio priemonėmis, susipažinti su teismo procesiniais dokumentais, o yra pateikiama tik bendrojo pobūdžio informacija apie teisminį procesą bei nurodomi teismo kontaktai. Vargu ar tokiu įteikimo būdu yra užtikrinamos atsakovų iš kitų valstybių narių procesinės garantijos ir teisė nuginčyti už akių priimtą teismo sprendimą. Juolab minimoje *ASML* byloje teismas konstatavo, kad atsakovas neturi imtis papildomų veiksmų, išeinančių už paprasto rūpestingumo ginant savo teises ribų, pavyzdžiui, susipažinti su kitoje valstybėje narėje priimto sprendimo turiniu. Tokiu būdu, kreditoriui pradėjus vykdymo procesą valstybėje narėje pagal Lietuvoje priimtą teismo sprendimą už akių, kuris pats bei su juo susiję procesiniai dokumentai buvo įteikiami užsienyje esančiam atsakovui viešo paskelbimo būdu, pastarasis, vadovaudamasis Briuselis I a. reglamento 45 straipsnio 1 dalies b punktu, turi teisę kreiptis į vykdymo valstybės narės teismą su prašymu nepripažinti Lietuvoje priimto sprendimo už akių ir toks prašymas turės būti tenkinamas.

Kita vertus, aukščiau aptartas teisinis reglamentavimas, jokių būdu neturėtų reikšti, kad už akių priimti teismų sprendimai, civilinėse ir komercinėse bylose, kur procesinių dokumentų įteikimas vyko viešo paskelbimo būdu, atsakovui negalėtų sukelti teisinių pasekmių. Viena iš esminių nagrinėjamo nepripažinimo pagrindo taikymo sąlygų, yra neįmanomumas apskūsti už akių priimto sprendimo. Taipogi, šiame kontekste yra paminėtinas ESTT sprendimas priimtas *Apostolides* byloje⁹⁷, kur teismas atsakydamas į vieną iš jam užduotų prejudicinių klausimų nurodė, kad aptariamam teismų sprendimų nepripažinimo pagrindu nėra galimybės pasinaudoti, kai atsakovas galėjo apskūsti sprendimą už akių, nurodydamas, kad bylos iškėlimo dokumentas arba lygiavertis

⁹⁶ Lietuvos teismų oficialus interneto tinklapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://pranesimai.teismai.lt/teismu_pranesimai/#296477>.

⁹⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. balandžio 28 d. sprendimas *Meletis Apostolides C-420/07, EU:C:2009:271*.

dokumentas nebuvo jam įteiktas arba paskelbtas laiku ir taip, kad jis galėtų pasirengti gynybai. Dėl šios priežasties, už akių priimtų teismų sprendimų laisvas judėjimas ES valstybėse narėse yra neatsiejamai susijęs su kilmės valstybės narės teisine sistema. Primintina, kad remiantis CPK 287 straipsnio 1 dalimi, šalis, dėl kurios priimtas sprendimas už akių, turi teisę per dvidešimt dienų nuo šio sprendimo priėmimo dienos paduoti sprendimą už akių priėmusiam teismui pareiškimą dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo. Be to, vadovaujantis aukščiau paminėta nacionalinės teisės norma, šis terminas gali būti atnaujinamas, jeigu yra praleistas dėl svarbių priežasčių. Tačiau, pareiškimas dėl sprendimo už akių peržiūrėjimo negali būti paduotas jeigu praėjo daugiau negu trys mėnesiai nuo sprendimo už akių priėmimo momento. Lietuvos teismų praktikoje yra pripažįstama, jog šis trijų mėnesių terminas yra naikinamasis⁹⁸ bei įstatymai nenumato kokios priežastys yra svarbios ir lemia termino atnaujinimą, todėl turi būti vadovujamasi teismų praktikoje suformuotais vertinimo kriterijais.⁹⁹ Atsižvelgiant į aukščiau pateiktus ESTT išaiškinimus dėl atsakovo rūpestingumo pareigos, yra pagrindo manyti, kad bylos iškėlimo ar lygiaverčio dokumento viešas paskelbimas nacionaliniame interneto tinklalapyje reikiamai neužtikrinant atsakovui minimo dokumento gavimą, laikytinas pakankamai svarbia priežastimi atnaujinti praleistą terminą. Iš aukščiau paminėto teisinio reguliavimo seka, kad kreditoriui nedelsiant pradėjus vykdymo veiksmus ir tinkamai įteikus skolininkui kilmės valstybės narės teismo sprendimą už akių (juolab, kad tokią pareigą kreditoriui numato Briuselis I a. reglamento 43 straipsnio 1 dalis) nepasibaigus trijų mėnesių terminui nuo sprendimo už akių priėmimo, tačiau paliekant skolininkui pakankamai laiko kreiptis į kilmės valstybės narės teismą siekiant panaikinti sprendimą už akių, bus laikoma, kad skolininkas gali užginčyti sprendimą už akių, todėl negalės būti taikomas Briuselio I a. reglamento 45 straipsnio 1 dalies b punkte numatytas nepripažinimo pagrindas.

Svarbu paminėti, kad už akių priimtų teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sričiai yra aktualūs ESTT išaiškinimai padaryti *Trade Agency* byloje.¹⁰⁰ Pagal šios bylos fabulą, *Seramico Investments Ltd* turėdama Jungtinėje Karalystėje priimtą sprendimą už akių *Trade Agency Ltd* atžvilgiu, siekė jį įvykdyti Latvijos Respublikoje. Kompetentingas Latvijos teismas kreipėsi į ESTT, klausdamas, ar turi kompetencijos tikrinti *Seramico Investments Ltd* pateiktame standartinės formos pažymėjime esančios informacijos ir įrodymų atitiktį, jeigu atsakovas tvirtina, kad jam nebuvo pranešta apie dokumento, kuriuo

⁹⁸ Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2017 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje *UAB „Salnita“ v. UAB „Aumento“*, Nr. e2S-1-262/2017.

⁹⁹ Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2016 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje *Kauno miesto savivaldybė v. UAB „Tomis“*, Nr. 2-358-196/2016.

¹⁰⁰ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. rugsėjo 6 d. sprendimas *Trade Agency Ltd C-619/10*, EU:C:2012:531.

remiantis pradėtas procesas, pateikimą. Gautas teigiamas atsakymas iš ESTT pusės, suteikė vykdymo valstybės narės teismams kompetenciją tikrinti pažymėjime esančios informacijos ir įrodymų atitiktį, kiek tai susiję su bylos iškėlimo ar kito lygiaverčio dokumento pateikimu atsakovui. Kitas prejudicinis klausimas, kurį šioje byloje nagrinėjo ESTT buvo susijęs su sprendimų už akių nemotyvuotumu. Čia yra atkreiptinas dėmesys į tai, jog ESTT konstatavo, kad nemotyvuotą sprendimo už akių, kuris yra akivaizdus ir neproporcingas atsakovo teisės į teisingą procesą, numatytos Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijos 47 straipsnyje, pažeidimas ir nėra įmanoma tinkamai ir veiksmingai jį apskusti, galima nepripažinti pasinaudojus viešosios tvarkos išlyga. Šiame kontekste yra pažymėtina, kad pastarasis išaiškinimas nėra reikšmingas lietuviškam sprendimo už akių modeliui, kadangi CPK 286 straipsnio 1 dalis *expressis verbis* numato teismo pareigą motyvuoti sprendimą.

3.2. Geografinis fragmentavimas, kaip viena iš laisvo teismų sprendimų judėjimo problemų.

Anksčiau šiame rašto darbe buvo užsiminta apie teisės aktų, skirtų laisvo teismų sprendimų judėjimo ES erdvėje reglamentavimui, geografinės taikymo srities įvairovę. Tačiau, įvertinus šios problematikos mastą ir reikšmingumą, yra darytina išvada, jog ji nusipelnė detalesnės analizės.

Pirmiausia, reikėtų pradėti nuo teisinio pagrindo, kuriuo remiantis laisvas teismų sprendimų judėjimas nėra įgyvendinamas visose valstybėse narėse. Kaip buvo anksčiau minėta šiame rašto darbe, po Amsterdamo sutarties įsigaliojimo atsirado dvi naujos, reikšmingos laisvam teismų sprendimų judėjimui. Pirma, teisminis bendradarbiavimas civilinėse bylose buvo perkeltas į pirmąjį ramstį. Antra, Tarybai buvo suteikta teisė nustatyti priemones teismo bendradarbiavimo civilinėse bylose srityje. Tačiau, kartu su Amsterdamo sutartimi buvo priimti papildomi protokolai, diferencijuojantys kai kurių valstybių narių teisių ir pareigų apimtį minimoje srityje. Čia yra kalbama apie Amsterdamo sutarties priedus, t.y. du papildomus protokolus dėl Danijos, Jungtinės Karalystės ir Airijos padėties, kurie suteikė pastarosioms valstybėms diskrecijos teisę dalyvauti arba nedalyvauti nustatant ir taikant bet kurią iš pasiūlytų priemonių. Pažymėtina, kad aukščiau paminėta pasirinkimo teisė išliko iki šios dienos ir yra įtvirtinta Europos Sąjungos sutarties suvestinės redakcijos 21 ir 22 protokoluose¹⁰¹.

¹⁰¹ 2012 m. spalio 26 d. Europos Sąjungos sutarties suvestinė redakcija, OL 2012 C 326, p. 13-390

Tokiu būdu, aukščiau aptartas teisinis reguliavimas įtvirtina nevienodą šiame rašto darbe apžvelgtų antrinių ES teisės aktų geografinę taikymo sritį. Iš to seka, kad Danijai, Jungtinei Karalystei ir Airijai nėra taikomas Paveldėjimo reglamentas. Be to, Danijai nėra taikomi Briuselis II a. reglamentas ir Reglamentas Nr. 805/2004. Svarbu paminėti, kad analizuojamas geografinės taikymo srities ribojimas taip pat galioja teisės instrumentams, kurie nebuvo šio rašto darbo tyrinėjimo dalyku, tačiau turi didelį indėlį, kuriant bendrą ES teisingumo erdvę. Tai yra 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą,¹⁰² 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų,¹⁰³ 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 606/2013 dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose¹⁰⁴ ir 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą¹⁰⁵. Visi aukščiau paminėti teisės aktai turi vieną bendrą bruožą, kuris pasireiškia per jų netaikymą Danijoje. Svarbu paminėti, kad ES kartu su Danija sudaro dar 27 valstybės narės, todėl atitinkamų teisės aktų netaikymas vienoje valstybėje narėje pagal savo pobūdį ir mastą neturėtų būti laikoma problema, kuria reikėtų spręsti ES mastu. Tačiau, tokia padėtis dar labiau fragmentuoja ir taip decentralizuotą ES civilinio proceso teisinį reglamentavimą ir apsunkina jo suvokimą bei taikymą suinteresuotoms asmenų grupėms.

Kas liečia Jungtinę Karalystę ir Airiją, yra paminėtina, kad visi anksčiau aptarti teisės aktai, išskyrus Paveldėjimo reglamentą, yra taikomi šiose valstybėse narėse. Tačiau, vargu ar yra galimybė padaryti vienareikšmę išvadą, kad tokia praktika išliks ateityje. Yra atkreiptinas ypatingas dėmesys į tai, kad paskutinė priemonė, kuria Europos Parlamentas kartu su Taryba siekia palengvinti laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese, neveikia Jungtinėje Karalystėje, Airijoje ir Danijoje. Čia yra turimas omeny neseniai įsigaliojęs 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose.¹⁰⁶

¹⁰² 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. OL, 2006 L 399, p. 1-32.

¹⁰³ 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų. OL, 2000 L 160, p. 1-18

¹⁰⁴ 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 606/2013 dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose. OL, 2013 L 181, p. 4-12

¹⁰⁵ 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą. OL, 2007 L 199, p. 1-22

¹⁰⁶ 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. OL, 2014 L 189, p. 59-92.

Šiuo ES antrinės teisės aktu yra suteikiama galimybė kreditoriui kreiptis į kilmės valstybės narės teismą dėl europinės sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo, kuriuo bus užblokuotos skolininko pinigines lėšas, esančios banko sąskaitoje, kuri yra kitos valstybės narės banke. Verta paminėti, kad kreditoriui yra suteikiama tokia galimybė tiek jau turint kilmės valstybėje narėje priimtą teismo sprendimą, tiek dar neinicijavus teisminio ginčo. Taipogi, aptariamam reglamentu gali būti pasinaudota ir informacijos gavimo tikslais, t.y. sutinkamai su šio teisės akto 14 straipsniu, kreditorius prie motyvuoto prašymo dėl europinės sąskaitos blokavimo įsakymo išdavimo gali prašyti šį prašymą nagrinėjančio teismo, kad jis savo ruožtu kreiptųsi į vykdymo valstybės narės informavimo institucija dėl skolininko banko ir sąskaitos nustatymo. Gali kilti pagrįstas klausimas, kiek šis ES teisės instrumentas yra susijęs su laisvu teismų sprendimų judėjimu ES civiliniame procese. Minėta sąsaja pasireiškia per dirbtinių barjerų kreditoriui, norinčiam patenkinti savo reikalavimą, panaikinimu. Kitaip tariant, kreditoriai dažnai nepradedą išieškojimo proceso, bijodami, kad po pirmosios vykdymo priemonės taikymo, nesąžiningas skolininkas bandys apsaugoti savo pinigines lėšas, perveddamas jas į banko sąskaitas kitose valstybėse arba paprasčiausiai jas paversdamas grynaisiais pinigais. Pažymėtina, kad vargu ar kreditorius galės sutrukdyti šiam procesui nežinodamas svetimos valstybės vykdymo procesų ypatumų. Tokiu būdu, europinės sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra suteikia kreditoriui tam tikrą lygį užtikrintumo dėl vykdymo proceso užsienio valstybėje bei skatina pasinaudoti laisvo teismų sprendimų judėjimo privalumais. Be to, plačiąja prasme, europinės sąskaitos blokavimo įsakymas yra suprantamas kaip teismo sprendimas, kuris sutinkamai su nagrinėjamo reglamento 22 straipsniu pripažįstamas kitose valstybėse narėse nereikalaujant jokios specialios procedūros ir yra vykdytinas kitoje valstybėje narėje nereikalaujant įsakymo paskelbimo vykdytinu. Deja, analizuojamas reglamentas nėra taikomas Jungtinėje Karalystėje, Airijoje ir Danijoje remiantis šio teisės akto preambulės 50-51 punktais.

Kalbant atskirai apie Jungtinę Karalystę, yra atkreiptinas ypatingas dėmesys į šios valstybės beprecedentį ketinimą, po 2016 m. birželio 23 d. įvykusio nacionalinio referendumo rezultatų¹⁰⁷ paskelbimo išstoti iš Europos Sąjungos¹⁰⁸. Pažymėtina, kad vien referendumo rezultatas dar nesukelia teisinių pasekmių, kadangi remiantis 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonos sutarties¹⁰⁹ 50 straipsnio nuostatomis, Jungtinės Karalystės

¹⁰⁷ 51,9 % respondentų prabalsavo už pasitraukimą iš ES, o 48,1 % balsavo už tai, kad pasiliktu ES.

¹⁰⁸ Šiame kontekste pažymėtina, kad istorijoje jau buvo išstojimo atvejų. Pavyzdžiui, po 1982 m. įvykusio Grenlandijos referendumo, ši Danijai priklausanti sąla paliko Europos Bendriją 1985 m. Tačiau, atvejų, kad visa valstybė narė paliktų Europos Sąjungą dar iki šiol nebuvo.

¹⁰⁹ 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį (ES sutartį) ir Europos bendrijos steigimo sutartį (EB sutartį). OL, 2007 C 306.

ministrė pirmininkė T. May turi pranešti Europos Vadovų Tarybai apie ketinimą išstoti iš ES ir pradėti derybas dėl išstojimo sąlygų ir terminų. Minėtas pranešimas buvo oficialiai įteiktas 2017 m. kovo 29 d.¹¹⁰ Verta paminėti, kad visas Jungtinės Karalystės išstojimo iš Europos Sąjungos procesas yra vadinamas „Brexitu“¹¹¹. Akivaizdu, kad „Brexitas“ turi labai didelę įtaką šiame rašto darbe analizuotų teisės aktų taikymui Jungtinėje Karalystėje. Akivaizdu, kad Jungtinei Karalystei nesant ES valstybe nare, nė vienas iš šiame magistriniame darbe analizuotų reglamentų negalės būti taikomas aukščiau minėtos valstybės teritorijoje. Iš to seka, kad lengvatiniu abipusio pasitikėjimo principu pagrįstu laisvu teismų sprendimų judėjimu nebus galima pasinaudoti tiek pripažįstant ir vykdant ES valstybių narių teismų sprendimus Jungtinėje Karalystėje, tiek pastarosios valstybės teismų sprendimus pripažįstant ir vykdant kitose ES valstybėse narėse. Tai kelia rimtą susirūpinimą, ypač dėl teismų sprendimų priimtų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, kadangi Londonas yra laikomas tiek Jungtinės Karalystės, tiek visos Europos finansiniu centru, o daugelis ūkio subjektų, turinčių labai silpną ryšį arba visai jo neturinčių su minima valstybe, pasirenka Anglijos teisę, kaip sutarčiai taikytiną teisę bei susitaria kylančius ginčus spręsti Jungtinės Karalystės teismuose.¹¹² Taipogi, pasitraukimas iš ES turės neigiamų pasekmių ir šeimos byloms, kadangi Briuselis II a. reglamente numatyta neteisėtai išvežto vaiko grąžinimo procedūra yra žymiai greitesnė negu kitose tarptautinės teisės aktuose įtvirtintos alternatyvos.¹¹³

Kita vertus, yra pagrįstai manyti, kad Jungtinei Karalystei pasitraukus iš ES, bus siekiama išsaugoti europinį laisvą teismų sprendimų judėjimo modelį. Pabrėžtina, kad Jungtinės Karalystės įstatymų leidėjas ketina išleisti Didįjį Anuliavimo Bilį (angl. *Great Repeal Bill*, toliau – Bilis), kuriuo pagrindu dalis Europos Sąjungos antrinės teisės aktų bus inkorporuota į Jungtinės Karalystės teisinę sistemą.¹¹⁴ Tačiau, toks inkorporavimas jau sulaukė pagrįstos kritikos, kadangi po Bilio įsigaliojimo Jungtinėje Karalystėje nustos galioti ESTT jurisdikcija, kas suponuoja, kad naujojo teisinio reglamentavimo aiškinimas bus paliktas nacionaliniams teismams. Dėl šios priežasties, ESTT ir Jungtinės Karalystės teismai gali skirtingai interpretuoti tas pačias teisės normas. Todėl, yra teigiančių, kad būtų naudinga, kad išliktų ESTT kompetencija aiškinti į nacionalinę teisinę sistemą

¹¹⁰ „BBC News“ oficialus tinklapis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/live/uk-politics-39424391>>.

¹¹¹ Šis darinys yra sudarytas iš dviejų anglišku žodžių santrumpų: „**Britain**“ (liet. Britanija) ir „**exit**“ (liet. išėiti).

¹¹² House of Commons Justice Committee, *Implications of Brexit for the justice system*, Ninth Report of Session 2016–17, 2017, p. 14 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmjust/750/750.pdf>>.

¹¹³ *Ibid.*, p. 12.

¹¹⁴ REQUEJO, M., *Brexit and PIL, Over and Over*, 2017, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conflictoflaws.net/2017/brexit-and-pil-over-and-over/>>.

inkorporuotus ES teisės aktus, siekiant tų pačių elgesio taisyklių vienodo aiškinimo tiek Jungtinėje Karalystėje, tiek likusiose ES valstybėse narėse.¹¹⁵ Kartu pažymėtina, kad teisinio reglamentavimo skirtu laisvam teismų sprendimų judėjimui „išlikimas“ gali būti pasiektas Jungtinei Karalystei dalyvaujant tarptautinėse konvencijose, pavyzdžiui Briuselio konvencijoje. Tačiau, kaip buvo anksčiau minėta, konvencijos nepasižymi tokiu efektyvumo lygiu kaip ES antrinės teisės aktai.

Tęsiant geografinio fragmentavimo problematiką, yra be galo svarbu atkreipti dėmesį į Airijos padėtį. Pažymėtina, kad pagal aukščiau minėtą 21 protokolą, Airijos pozicija dėl ES antrinės teisės aktų, skirtų reglamentuoti laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese sutapdavo su Jungtinės Karalystės. Tačiau, pastarajai pasitraukus iš ES, nėra žinomas Airijos elgesys šioje srityje. Tai suteikia viltį, jog Airija aktyviai dalyvaus ES antrinės teisės aktų, skirtų teisminiam bendradarbiavimui gerinti, rengimo procese, kas atitinkamai mažins geografinį fragmentavimą.

¹¹⁵ *Cit. op.* 112, p. 17-18.

IŠVADOS

1. Nepaisant to, kad lingvistiniu požiūriu laisvas teismų sprendimų judėjimas gali būti susietas su fundamentaliomis ES laisvėmis, kuriomis yra grindžiama jos vidaus rinka, išsamesnė šios koncepcijos analizė suponuoja išvada, kad ši nacionalinių teismų sprendimams suteikiama tarptautinio pobūdžio „cirkuliavimo“ savybė turėtų būti vertinama kaip priemonė, skirta užtikrinti aukščiau minėtų laisvių egzistavimą.
2. Nesant vieningo teisės akto, kuris reglamentuotų laisvą teismų sprendimų judėjimą ES civiliniame procese, teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo taisyklių reglamentavimas yra paliktas daugeliui ES antrinės teisės aktų. Nors šiame magistro darbe analizuotų reglamentų nuostatos, skirtos užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sričiai, yra pakankamai suderintos, visgi egzistuoja esminiai neatitikimai, diferencijuojantys minimos srities teisės normas priklausomai nuo reglamentų dalykinės taikymo srities. Visa tai kartu su geografiniu fragmentavimu ir valstybių narių teisinių sistemų įvairove turi neigiamą poveikį laisvam teismų sprendimų judėjimui, kadangi yra didinamas proceso nepatogumo laipsnis ir atsiranda teisinis neaiškumas, kurie neretai atgraso suinteresuotas šalis nuo tarptautinio vykdymo proceso ES erdvėje inicijavimo ir tokiu būdu nėra realiai atkuriami teisinė taika.
3. Po Briuselis I a. reglamento įsigaliojimo, Reglamento Nr. 805/2004 praktinė reikšmė susilpnėjo, atsižvelgiant į daug platesnę Briuselis I a. reglamento taikymo sritį. Tačiau, turint omeny faktą, jog egzekvatos atsisakymo įtvirtinimas Briuselis I a. reglamente yra pakankamai atitolęs nuo jo klasikinio modelio, Reglamentas Nr. 805/2004 iki šiol yra aktualus, kadangi jo sukurtas teisinis reguliavimas, įpareigojantis skolininką ginčyti Europos vykdomojo rašto išdavimą kilmės valstybėje narėje, yra patogus kreditoriui. Taigi, šiuo metu nėra pakankamo teisinio ir faktinio pagrindo eliminuoti pastarąjį reglamentą iš ES teisinės sistemos.
4. Lietuviškas už akių priimtų teismų sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose modelis yra suderinamas su atsakovo teisių į gynybą ir teisingą procesą tarptautiniais standartais. Kartu pažymėtina, kad Lietuvoje už akių priimtas teismo sprendimas byloje, kur procesiniai dokumentai buvo įteikti pagal nacionalinę viešo paskelbimo procedūrą, galės būti pripažįstamas ir vykdomas kitoje valstybėje narėje, atimant iš skolininko galimybę pasinaudoti Briuselis I a.

reglamento 45 straipsnio 1 dalies b punkte numatytu nepripažinimo pagrindu, su sąlyga, kad kreditorius inicijuos vykdymo procesą užsienio valstybėje, palikdamas skolininkui pakankamai laiko iki CPK 287 str. numatyto naikinamojo termino pabaigos.

5. Laisvo teismų sprendimų judėjimo teisinio reguliavimo teritorinį fragmentavimą lemia kai kurių teisės aktų geografinės taikymo srities ribojimai, kildinami iš Danijos, Airijos ir Jungtinės Karalystės pozicijos teismo bendradarbiavimo srityje. Nors šios valstybės narės sudaro tik nedidelę ES dalį, tačiau negalimumas taikyti ES teisės harmonizuotas taisykles ir beprecedentis „Brexit“ procesas įveda tam tikrą laipsnį nesuderinamumo ir neužtikrintumo į teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sritį.

ŠALTINIŲ SĄRAŠAS

1. Teisės norminiai aktai:

1.1. Lietuvos teisės aktai:

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 36-1340.

1.2. Tarptautinės teisės aktai:

1. 1950 m. lapkričio 4 d. Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 40-987.
2. 1968 m. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo. OL, 1972 L 299.
3. 1980 m. spalio 25 d. Hagos konvencija dėl tarptautinio vaikų grobimo civilinių aspektų, *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 51-1932.

1.3. Europos Sąjungos teisės aktai:

1. 1997 m. spalio 2 d. Amsterdamo sutartis dėl Europos Sąjungos sutarties, Europos Bendrijų steigimo sutarties ir su jomis susijusių aktų pakeitimo. OL, 1997 C 340.
2. 2007 m. gruodžio 13 d. Lisabonos sutartis, iš dalies keičianti Europos Sąjungos sutartį (ES sutartį) ir Europos bendrijos steigimo sutartį (EB sutartį). OL, 2007 C 306.
3. 1957 m. kovo 25 d. Romos sutartis, įsteigianti Europos ekonominę bendriją [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 10 d.]. Prieiga per internetą: <http://ec.europa.eu/archives/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf >.
4. 2000 m. gegužės 29 d. Tarybos Reglamentas (EB) Nr. 1346/2000 dėl bankroto bylų. OL, 2000 L 160, p. 1-18
5. 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OL, 2001 specialusis leidimas 19 skyrius 4 tomas p. 42 – 64.
6. 2003 m. lapkričio 27 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 2201/2003 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų, susijusių su santuoka ir tėvų pareigomis, pripažinimo bei vykdymo. OL, 2003 specialusis leidimas 19 skyrius 6 tomas, p. 243 - 271.

7. 2004 m. balandžio 21 d. Europos parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 805/2004 sukuriantis neginčytinų reikalavimų Europos vykdomąjį raštą. OL, 2004 L 143, p. 15-39.
8. 2006 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 1896/2006, nustatantis Europos mokėjimo įsakymo procedūrą. OL 2006 L 399, p. 1-32.
9. 2007 m. liepos 11 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (EB) Nr. 861/2007, nustatantis Europos ieškinių dėl nedidelių sumų nagrinėjimo procedūrą. OL, 2007 L 199, p. 1-22
10. 2008 m. gruodžio 18 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 4/2009 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų pripažinimo ir vykdymo bei bendradarbiavimo išlaikymo prievolių srityje. OL, 2009 L 7, p. 1-79.
11. 2012 m. gruodžio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 1215/2012 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo. OL, 2012 L 351, p. 1-32.
12. 2012 m. liepos 4 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 650/2012 dėl jurisdikcijos, taikytinos teisės, teismo sprendimų paveldėjimo klausimais pripažinimo ir vykdymo bei autentiškų dokumentų paveldėjimo klausimais priėmimo ir vykdymo bei dėl Europos paveldėjimo pažymėjimo sukūrimo. OL, 2012 L 201, p. 296 - 323.
13. 2012 m. spalio 26 d. Sutartis dėl Europos Sąjungos veikimo (suvestinė redakcija). OL, 2012 C 326.
14. 2013 m. birželio 12 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 606/2013 dėl apsaugos priemonių tarpusavio pripažinimo civilinėse bylose. OL, 2013 L 181, p. 4-12
15. 2014 m. gegužės 15 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentas (ES) Nr. 655/2014, kuriuo nustatoma europinio sąskaitos blokavimo įsakymo procedūra, siekiant palengvinti tarpvalstybinį skolų išieškojimą civilinėse ir komercinėse bylose. OL, 2014 L 189, p. 59-92.

1.4. Užsienio valstybių teisės aktai:

1. Estijos Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.riigiteataja.ee/en/eli/ee/510012017004/consolide>>.

2. Vokietijos Federacinės Respublikos civilinio proceso kodeksas (su pakeitimais ir papildymais) [interaktyvus]. Imperijos (Reicho) teisės biuletenis, 1892, Nr. 477, [žiūrėta 2017 m. kovo 4 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_zpo/englisch_zpo.html>.

2. Specialioji literatūra:

1. BAKONIS, E., Europos Sąjunga: vadovėlis, 2014, p. 27-28 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. lapkričio 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://ec.europa.eu/lithuania/sites/lithuania/files/es_vadovelis_2014_bakonis.pdf>.
2. DRAZDAUSKAS, S. *Bendrosios sutarčių teisės vienodinimo įtaka Lietuvos sutarčių teisei*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2008.
3. GUMULIAUSKIENĖ, L. *Užsienio teismų sprendimų pripažinimas ir vykdymas civiliniame procese*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2008.
4. JARUKAITIS, I. *Europos Sąjungos teisės inkorporavimo ir taikymo Lietuvos Respublikoje konstituciniai pagrindai*. Vilnius: Justitia, 2006.
5. LAUŽIKAS, E., MIKELĖNAS V., NEKROŠIUS, V. *Civilinio proceso teisė II tomas*. Vilnius: Justitia, 2005.
6. LIUBERTAITĖ, L., Europos Sąjungos kompetencija tarptautinės privatinės teisės srityje: ribų beiškant. Teisė, 2011, t. 79.
7. MIKELĖNAS, V. *Tarptautinės privatinės teisės įvadas*. Vilnius: Justitia, 2001.
8. PARCHAEV, D., KISIELIAUSKAITĖ, A., BAJORAITĖ, L. *Esminiai reglamento Briuselis I pakeitimai ir arbitražo ateitis jo taikymo kontekste*. Teisė, 2016, t. 98.
9. CALISKAN, Y., CALISKAN, Z. *The Free Movement of Judgments within the European Union*, 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ankarabarusu.org.tr/site/ankarabarusu/tekmakale/2010-3/2010-3-caliskan-caliskan.pdf>>.
10. CHOU, M-S., *Administrators and free movement of researchers*, 2016, p. 1 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. spalio 29 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.academia.edu/24101699/_2016_Administrators_and_the_free_movement_of_researchers_in_Europe> .
11. DICKINSON, A. Surveying the Proposed Brussels I bis Regulation: Solid Foundations but Renovation Needed. Yearbook of Private International Law Vol.

- XII [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.b.ebscohost.com/Legacy/Views/static/html/ebookviewer/ebook/bmxlYmtfXzQyMDU3NV9fQU41>>.
12. GRUŠIČ, U., Recognition and enforcement of judgments in employment matters in European private international law, 2016 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2809394>.
13. KRAMER, X., et al. *European Framework for Private International Law: Current Gaps and Future Perspectives*, 2012 [interaktyvus], [žiūrėta 2017 vasario 20 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.europarl.europa.eu/document/activities/cont/201212/20121219ATT58300/20121219ATT58300EN.pdf>>.
14. KRAMER, X.E., *Cross-Border Enforcement and the Brussels I-bis Regulation: Towards a New Balance between Mutual Trust and National Control over Fundamental Rights*. 2013 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 10 d.]. Prieiga per internetą: <https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2372701>.
15. KUIPERS, J.-J., *The right of a fair trial and the free movement of civil judgments*, 2010 [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. lapkričio 5 d.]. Prieiga per internetą: <<http://heinonline.org/HOL/Page?handle=hein.intyb/cybelp0006&collection=intyb&id=35&startid=&end=6>>.
16. REINMULLER, B. *Recast of the EU Regulation on jurisdiction and the recognition and enforcement of judgments in civil and commercial matters ("Brussels Ia Regulation") from 10.1.2015* [interaktyvus]. [žiūrėta 2016 m. gruodžio 28 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uianet.org/sites/default/files/safe_uploads/clients/15765/rappports/REINM%20C3%20CLLER%20Bernd%20%20Recast%20Regulation%20201215-2012%20engl.pdf>.
17. REQUEJO, M., *Brexit and PIL, Over and Over*, 2017, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conflictoflaws.net/2017/brexit-and-pil-over-and-over>>.
18. ŠKERL, J. K. European Public Policy (with an Emphasis on Exequatur Proceedings). *Journal of Private International Law*, 2015, p. 490 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 3 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.5235/jpil.v7n3.461>>.

3. Teismų praktika

3.1. Europos Sąjungos teisminių institucijų sprendimai:

1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1980 m. gegužės 21 d. sprendimas *Bernard Denilauler C-125/79, EU:C:1980:130.*
2. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1984 m. sausio 18 d. sprendimas *Ekro BV Vee en Vleeshandel C-327/82, EU:C:1984:11.*
3. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. kovo 9 d. sprendimas *Komisija prieš Ispaniją C-323/03, EU:C:2006:159.*
4. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1998 vasario 4 d. sprendimas *Hoffmann C-145/86, EU:C:1988:61.*
5. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1996 m. spalio 10 d. sprendimas *Hendrikman C-78/95, EU:C:1996:380.*
6. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2000 m. kovo 28 d. sprendimas *Krombach C-7/98, EU:C:2000:164.*
7. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1983 m. lapkričio 15 d. sprendimas *Ferdinand M.J.J. Duijnstee C-288/82, EU:C:1983:326;*
8. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2004 m. balandžio 27 d. sprendimas *Paul Turner C-159/02, EU:C:2004:228;*
9. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2015 m. rugsėjo 10 d. sprendimas *Holterman FerhoExploitatie BV C-47/14, EU:C:2015:574.*
10. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2006 m. gruodžio 14 d. sprendimas *ASML Netherlands C-283/05, EU:C:2006:787.*
11. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1990 m. liepos 3 d. sprendimas *Isabelle Lancray C-305/88, EU:C:1990:275.*
12. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 1992 m. lapkričio 12 d. sprendimas *Minalmet GmbH C-123/91, EU:C:1992:432.*
13. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2009 m. balandžio 28 d. sprendimas *Meletis Apostolides C- 420/07, EU:C:2009:271.*
14. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas. 2012 m. rugsėjo 6 d. sprendimas *Trade Agency Ltd C-619/10, EU:C:2012:531.*

3.2. Nacionalinių teismų sprendimai:

1. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2013 m. lapkričio 11 d. nutartis civilinėje byloje *V.M. v. G.M., Nr. 2S-1909-392/2013.*

2. Kauno apygardos teismas Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2012 m. gegužės 2 d. nutartis civilinėje byloje uždaroji akcinė bendrovė „General Financing“ v. S.G., Nr. 2S-860-153/2012.
3. Vilniaus apygardos teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2017 m. vasario 6 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Salnita“ v. UAB „Aumento“, Nr. e2S-1-262/2017.
4. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2013 m. birželio 7 d. nutartis civilinėje byloje A.Z. v. L. M. L, Nr. 2T-48/2013.
5. Lietuvos apeliacinio teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjas. 2016 m. vasario 25 d. nutartis civilinėje byloje Kauno miesto savivaldybė v. UAB „Tomis“, Nr. 2-358-196/2016.
6. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2008 m. rugsėjo 30 d. nutartis civilinėje byloje Baltarusijos Respublikos Prezidento reikalų valdybos Valstybinė gamybos prekybos unitarinė įmonė "Belaja Rus" v. Westintorg Corp., Nr. 3K-3-443/2008;
7. Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegija. 2011 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „A. Sabonio Žalgirio krepšinio centro“ v. K. M., Nr. 3K-3-411/2011 ir kt.

4. Kita praktinė medžiaga:

1. Europos Komisijos naujienos Cutting red tape: Savings of up to €48 million thanks to new rules for cross-border judgments [interaktyvus] [žiūrėta 2016 m. spalio 4 d.]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/news/15010901_en.htm>.
2. Generalinės advokatės išvada Europos Sąjungos Teisingumo Teismo 2008 m. spalio 14 d. sprendime *Grunkin C-353/06*, 37 p., *EU:C:2008:246*.
3. 2009 m. balandžio 21 d. Komisijos ataskaita Europos Parlamentui, Tarybai ir Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo taikymo [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą:
<[http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com\(2009\)0174_/com_com\(2009\)0174_lt.pdf](http://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/com/com_com(2009)0174_/com_com(2009)0174_lt.pdf)>.
4. Žalioji knyga dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. 44/2001 dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo priežiūros

- COM (2009) 175 galutinis [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 6 d.]. Prieiga per internetą:
<<http://eur-lex.europa.eu/legalcontent/LT/TXT/PDF/?uri=CELEX:52009DC01>>
5. HESS, B., PFEIFFER, TH., SCHLOSSER, P. The General Report of the Study on the Application of Regulation Brussels I in the Member States [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_application_brussels_1_en.pdf>
 6. NUYTS, A. Study on Residual Jurisdiction [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/civiljustice/news/docs/study_residual_jurisdiction_en.pdf>;
 7. „GHK Consulting“ tyrimas dėl nacionalinių jurisdikcijos taisyklių [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/justice/index_en.htm>.
 8. 2010 m. gruodžio 14 d. Europos Komisijos Pasiūlymas dėl Europos parlamento ir Tarybos reglamento dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo KOM/2010/0748 galutinis [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/LT/TXT/HTML/?uri=CELEX:52010PC0748&from=LT>>.
 9. 2009 m. liepos 3 d. Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos nuomonė dėl Žaliosios knygos Nr. (1.11) 7R-5198 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 8 d.]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/justice/newsroom/civil/opinion/files/090630/english_translations_ec/lithuania_en.pdf>.
 10. Reglamento Briuselis II a. taikymo praktinis vadovas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 10 d.]. Prieiga per internetą:
<http://ec.europa.eu/justice/civil/files/brussels_ii_practice_guide_lt.pdf>.
 11. Hagos tarptautinės privatinės teisės konferencijos oficialus tinklapis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 18 d.]. Prieiga per internetą:
<<https://www.hcch.net/en/instruments/conventions/status-table/?cid=133>>.
 12. Lietuvos teismų oficialus interneto tinklapis [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 10 d.]. Prieiga per internetą:
<http://pranesimai.teismai.lt/teismu_pranesimai/#296477>.
 13. „BBC News“ oficialus tinklapis. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.bbc.com/news/live/uk-politics-39424391>>.

14. House of Commons Justice Committee, Implications of Brexit for the justice system, Ninth Report of Session 2016–17, 2017, p. 14 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 27 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.publications.parliament.uk/pa/cm201617/cmselect/cmjust/750/750.pdf>>.

SANTRAUKA

Vertinant laisvo teismų sprendimų judėjimo koncepciją lingvistiniu požiūriu, yra sukuriama klaidinga prielaida dėl jos priskyrimo prie fundamentalių ES laisvių, kuriomis yra grindžiama Sąjungos vidaus rinka. Iš tikrųjų, laisvas teismų sprendimų judėjimas ES civiliniame procese turi būti suprantamas kaip nacionalinių teismų sprendimams suteikiama tarptautinio pobūdžio „cirkuliavimo“ savybė, kai vienoje ES valstybėje narėje priimtas teismo sprendimas civilinėje byloje yra pripažįstamas ir vykdomas kitose ES valstybėse narėse. Tačiau, tai jokia būdu nereiškia, kad nagrinėjama koncepcija neturi nieko bendro su fundamentaliomis ES vieningos rinkos laisvėmis, nes jų tarpusavio ryšys pasireiškia per laisvo teismų sprendimų judėjimo funkcinį pobūdį, t.y. laisvo teismų sprendimų judėjimo dėka yra užtikrinamas teisinis aiškumas ir teisinė apsauga Europos Sąjungos erdvėje, kas yra būtina aukščiau minėtų fundamentalių ES vieningos rinkos laisvių egzistavimui. Kartu pažymėtina, kad laisvas teismų sprendimų judėjimas nuolat susiduria su tokiais kliūtimis kaip egzekvatūra, užsienio teismų sprendimų nepripažinimo pagrindai, ES valstybių narių teisinių sistemų įvairovė ir geografinis fragmentavimas. Kai kurias iš šių kliūčių yra bandoma eliminuoti teisėkūros pagalba, t.y. ES antrinės teisės aktais, reglamentuojančiais laisvą teismų sprendimų judėjimą. Tačiau atsižvelgiant į vieningo teisės akto nebuvimą ir nepakankamą ES reglamentų nuostatų, skirtų užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sričiai, suderinamumą, minimų kliūčių šalinimo procesas yra nevienodas ir išimtinai priklauso nuo reguliuojamų teisinių santykių rūšies. Taipogi, skirtingą teisinį reguliavimą lemia ne vien ES reglamentų dalykinė taikymo sritis, bet ir kai kurių teisės instrumentų geografinės taikymo srities apribojimai, kildinami iš Danijos, Airijos ir Jungtinės Karalystės pozicijos teismo bendradarbiavimo srityje. Nors šios valstybės narės sudaro tik nedidelę ES dalį, tačiau negalimumas taikyti ES teisės harmonizuotas taisykles ir beprecedentis „Brexit“ procesas įveda tam tikrą laipsnį nesuderinamumo ir neužtikrintumo į užsienio teismų sprendimų pripažinimo ir vykdymo sritį.

SUMMARY

Analysing the concept of the free movement of judgments from the linguistic point, the wrong presumption about the allocation of the above mentioned concept to the EU single market fundamental rights might be made. The free movement of judgments in the EU civil process must be understood as the international „circulation“ feature acquired by the national judgments, when the civil judgment made in one EU member state is recognized and enforced in other EU member states. However, it should not mean that the analysed concept has nothing in common with the fundamental rights of the EU single market, because their mutual connection becomes apparent through the functional approach of the free movement of judgments, which means that the free movement of judgments provides legal certainty and legal security in the EU that are necessary for the existence of the EU single markets' fundamental rights. It should be noted that the free movement of judgments often collides with the nuisances such as exequatur, non-recognition grounds of the foreign judgments, the legal system's diversity of each EU member state and geographical fragmentation. It is being tried to overcome some of these nuisances by the EU secondary legal acts, regulating the free movement of judgments. However, taking into account the absence of the single legal act and the incompatibility of the recognition and enforcement rules, the overcoming process of the above mentioned nuisances is diverged and really depends on the type of the regulated legal relations. Furthermore, different legal regulation exists not only because of the material scope of the EU regulations, but due to the limits of the geographical scope of the particular EU law instruments, that derive from Denmark, Ireland and the United Kingdom position on the judicial cooperation area. Despite the facts that these member states form a small part of the entire European Union, the disability of application of the rules harmonised by the EU law and unprecedented „Brexit“ process bring in some degree of incompatibility and uncertainty to the foreign judgments' recognition and enforcement area.